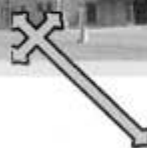

De Drie Goddelijke Deugden

Ravels ■ Weelde ■ Poppel

TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKUNDEKRING

NICOLAUS POPPELIUS

Jaargang 9, nr. 36: juni 2005

emkundekring Nicolaus Poppelius Ravels-Weelde-Poppel

eeelde
17
ement op "De Drie Goddelijke Deugden": 16 euro

nborg, Beatrijs van Nazarethlaan 2,	2382 Poppel	014/656993
Grote Baan 97,	2380 Ravels	014/656905
Welvaartstraat 14,	2300 Turnhout	014/421839
Berkenlaan 91,	2380 Ravels	014/658346
Vooreel 61,	2380 Ravels	014/655030
Overbroek 15B,	2382 Poppel	014/658636
Steenweg op Weelde 60,	2382 Poppel	014/655751
Straatakkers 4,	2381 Weelde	014/657315
Weeldestraat 35,	2381 Weelde	014/655161
lt, Otterstraat 6,	2300 Turnhout	014/426453
Koning Albertstraat 87	2381 Weelde	014/656198
De Meerkens 10	2382 Poppel	014/658838
Turnhoutseweg 2,	2381 Weelde	014/655156
Weeldestraat 154,	2381 Weelde	014/655728

De Meerkens 10 2382 Poppel 014/658838

de inhoud, vormgeving of verschenen teksten kan u steeds
rc.vermeeren@pandora.be). Wenst u een tekst of een idee
kan u dat ook steeds doen bij een van de bestuursleden.

1 t/m 5 + "De Drie van het Noorden"	5 €
1 t/m 5: per jaargang	25 €
1 t/m 5: per los nummer	6 €
6 en 7: per jaargang	1,75 €
6 en 7: per los nummer	12 €
	3 €
	6 €
	18,5 €

chts na afspraak met Marc Vermeeren (014-658838) of
useum. Voor groepsbezoeken kan men afspreken met
Het museum is open elke laatste zondag van de maand
r).

Poppel

Inhoudsopgave

1. Conflicten in het grensgebied van Tulder (2)	blz.97
2. Kunstvoorwerpen in de St.-Janskerk te Weelde-Straat	blz.100
3. Biografie van de Poppelse pastoor Adrianus Aerts	blz.106
4. Kwartierstaat Martinus Mulders en Maria Cornelia Adriaensen	blz.108
5. De ongekroonde martelaar	blz.112
6. Wildstropersdrama te Poppel	blz.114
7. Aanwinsten voor het museum	blz.114
8. Over Nicolaus Poppelius	blz.116
9. Op 10 juni 2005 wordt Josephina (Fien) Bols uit Weelde 100 jaar	blz.118
10. 1905-2005 "100 jaar Koninklijke Fanfare Sint Nicolauskring"	blz.121
11. Het geslacht Van den Nieuwenhuysen te Weelde	blz.123

Conflicten in het grensgebied van Tulder (2)

door Jan van Helvoirt

Recht op de omliggende vroente.

De slepende kwestie tussen Tulder en Poppel begon erg opvallend op het moment dat de abdij het bedrijf van de hand gedaan had! Misschien hadden onze zuiderburen de processen tussen Tulder en De Mierden er op nageslagen. Daarin konden zij lezen dat de abt van Averbode, in verband met gemeyntsoverschrijding, door hertog Antoni van Brabant geen strobreed in de weg gelegd mocht worden op de Mierdse heide (vonnis: Antwerpen 26 september 1414). Uit het voorafgaand uitgebreide getuigenverhoor van 28 januari 1405⁴⁰, laten we even de eerste getuige Aert van Bekerdijs aan het woord: *dat dat hoff van Tuldal vijfflich jaer lanc ende meer gebruect ende gebesicht heeft den aert van Mierde gelijc die van Mierde, -dats te weten met horen beesten ende heyde daer op gehaelt ende torf daer op geslagen ende gesteken-, ongekallengeert ende onwederseet, tot desen gedinge toe. Voert soe tuygt Aert voerscreven, dat hij geweten heeft, dat die van Mierde gescut hebben die van Esbeke ende die van Beke, wanneer sij den aert bescidden. Ende die van Tuldal en worden niet gescut, nocht gekeert tot desen tijt toe. Voert soe tuycht die voerscreven Aert, dat die van Tuldal den voerscreven aert gebruect hebben inder maten voerscreven van recht ende niet van gedoege.*⁴¹ Ter vergelijking met de situatie in andere regio's aanhoorde men Heyn die Hane, die echter nog niet zo zeker was: *de scouheit van Kempelant, tuycht, dat twe guede liggen tot Sonderwijc buyten*

*de prochiën van Oerle, den goedshuyse van Postel toebehorende, die mede bruecken en besigen der gemeynten van Oerlen gelijc die van Oerlen. Mer weder dat dat van recht is oft nyet*⁴² *en is dat en weet hij niet.* Vervolgens brengen veel aanwezigen naar voren dat Tulder gekocht zou zijn in *driën gemeynten, te weten in den gemeynten van Beke, Weelde en Mierde.*

De oude Tulderhoeve zelf, afgebroken in 1663, lag op de (dorps)grens met Poppel. Toen liep de grens dwars door de boerderij heen, door den herd langs de 'haalboom' waaraan de koeketel hing te pruttelen en waaronder de bewoners ongetwijfeld vaak buurtten. Vergelijkbare gesprekken kan men op winteravonden in het enclave-dorp Baarle-Nassau anno 1992 misschien nog wel opvangen: *als sij met malcanderen aenden viere saeten, dat die gene die saeten naest Weelde seijden die gene sittende naest Beeck: "Gij sit op het Beeck". Ende dat die gene die waeren sittende aende oft naest de Weeldsche syde waeren seggende dat sy waeren sittende op het Weeldts.*⁴³ Doordat de oude hoeve een dertigtal meter verder naar het oosten toe voorzien van de mooie gevelsteen herrees, moest de grens anders gemarkeerd worden. Op 21 maart 1663 werd ter plekke *eenen seer groeten steen tot eene memorie ingegraven.* Deze grenspaal hebben wij nog niet teruggevonden. Toen we in januari 2004 daarnaar op zoek waren, vonden we wel ter plekke de fundamenten van de oude Tulderse brouwerij.

Vanaf genoemde haalboom liep de dorpsgrens

In januari 2004, 20-jarig bestaan van Werkgroep Heemkunde Esbeek, groeven Ad van Rijswijk, Jan van Helvoirt, Bert Schilders, Frank Hafkemeijer en Peter de Laat de fundamenteën op van de oude brouwerij

recht naar de sluis van de Rovertse watermolen. Hier hebben de hoevenaars wellicht hun graan laten malen. Nadat meester Jan van Tuldel het maalrecht van Rovert in 1553 kocht, verwierf mr. Jan Lemmens de molen in de zestiger jaren.

In 1753 besloot Berbel van Tulder het leen te houden met verplichtingen en rechten voor de inwoners van Poppel, Weelde en Ravels: *eenen sekeren watermole gelegen onder de heerlijkheit van Poppel, genaemt den Rovert, metten stroom waer op den vorschreven molen is dreijende, als oock den gront en bodem, bosse, opgande houte en alle sijne toebehoorte met den gemale in de proghie van de vrijheyt van Welde en Poppel en Ravels. Dese nabure van de vorschreve dorpe gene graen te mole brenge op andere heere lande, het sij naer de baronie van Breda ofte naer de meyrij van Sertogenbos (...). Item in desen vorschreven watermole bestaet oock in eenen olimolen vermits de gemeyntenaren hunne saet naer desen vornoemde olimole vrij moge te slage brenge.*⁴⁴

Op zoek naar drie 'grensputten'.

Ook de prachtige tocht van Tulder naar Rovert ondernamen wij eens, maar dan met de fiets, o.a. op zoek naar toponiemen uit een verklaring uit 1631 van de hoevenaar van Ravels: *datter drij puttekens oft cuyltkens gelegen waren, een inde cuyltkens leecht ende het ander in eenen berch naer Papenschoot naer Rovaert oppe. Ende het derde putteken was gelegen int sant naer Tuldel.*⁴⁵ De twee laatste vonden we terug. Het eerste niet;

in Papschot liggen er te veel om helderheid te krijgen. Als onze Belgische vrienden overigens de beschreven knik in het trambaanvak niet veroorzaakt hadden, dan zouden wij dat *putteken int sant naer Tuldel* ook nooit meer teruggevonden hebben; de tram zou er dwars doorheen op de grens afgestevend zijn.

Toen de schemering op Tulder begon in te vallen, besloten we huiswaarts te gaan en ons de grens definitief de rug toe te keren. Voordat we bij de vijfspiong met de leugenbank, hier komen pas echt sterke Mierdse, Poppelse en Esbeekse verhalen boven tafel, linksaf de 'Prins Hendrik' indraaiden wierpen we nog een keer een blik op het meest markante punt van onze tocht: paal 208.⁴⁶

Op een steenworp afstand van dat punt ligt de Appenberg. Het woord appel kennen we o.a. in twistappel.⁴⁷ De aanwezigheid van zo'n naam van een hoogte vlakbij een gemeyns- dorps- en rijks-grens neigt ons onmiddellijk tot de interpretatie van 'hoger beroep' of 'sein tot verzamelen'. Daar het Mierds grondgebied is heb ik nu in het kader van dit artikel eigenlijk helemaal geen recht van spreken. Toch wil ik een poging wagen! Het element 'appel' betekent: laag gelegen drassige gronden. Het is inderdaad een moerassig gebiedje met plots een zanderige verhoging; Poppelse en Esbeekse mountainbikers weten hier alles van.

Een van de voorgangers van paal 208, *een bercken boom op een hooghte, een grachtten daer om: houden de naerburen met poppel en weeld voor scheypael*,⁴⁸ vonden we in de bronnen. Het was

daar waar twee markante tappers, Trees uit Esbeek en Mitje uit Poppel, voor ons poseerden, elkaar vonden en toostten op een grenzeloze vriendschap.⁴⁹

Het afgelopen half jaar hebben er zich op Tulder geen problemen meer voorgedaan. Het jachthuisje van Huysmans werd toen trouwens bewoond door Mr. A.A.S. Aerden.⁵⁰ Blijkbaar wist hij naast zijn functie als kantonrechter in Tilburg ook hier als 'vrederechter'⁵¹ op te treden.

Noten

- 1) A.J.A. Bijsterveld, *Esbeek en de abdij van Echternach: een onwaarschijnlijke relatie*. Brief aan J. van Helvoirt d.d. 24-12-1990. Deze materie moet nog verder uitgediept worden.
- 2) H.P.H. Camps, *Oorkondenboek van Noord-Brabant tot 1312*. Deel 1. (no 134). De Koekovens ligt ten noorden van de huidige Koekovenseweg en Lo lag misschien op de plaats waar de nieuwe uitbreiding 'De Lowerik' gestalte krijgt.
- 3) De Poorthoeve is genoemd naar de toegang tot Tulder d.m.v. een beukenlaan door E. Huysmans aangelegd. Eerder was die plaats ook de toegang tot Tulder toen de oude weg van Culensrode via Tulder naar Rovert verviel.
- 4) *Den grooten boonhof* is nu weiland. Er werd door De Utrecht een schuur opgeheuild, aan de gracht tussen *Den grooten boonhof* en *Den kleynen boonhof*, ten behoeve van de houtopslag. Het perceel kreeg de huidige vorm toen de Rovertse Baan deels op de oude weg naar Poppel aangelegd werd.
- 5) In De Hertgang lagen nog 'enclaves' van particuliere boeren. Doordat men een aaneengesloten geheel wilde maken, probeerde men de boeren 'uit De Hertgang te ruilen'. Het betrof hier ontginning *den Hertgang Baarschot* sectie B nummers 606-621-624-625-1640, groot 3.00.50 ha. De Utrecht verkreeg sectie B nr. 1149, ter grootte van 3.00.90 ha. Zij gaven ? 450,- als toegift. Akte d.d. 26 augustus 1938, Nummer der akte: 81. Kantoor van de AMEV, Esbeek.
- 6) A.A. Weyling is de zevende pastoor van Esbeek, doch de eerste die het Parochiejournaal van Jurgens ter inzage gaf. Leonardus Jurgens stichtte de parochie H. Adrianus op 1 januari 1889 en bleef pastoor tot 1901.
- 7) R.K. pastorie Esbeek, *Journal van pastoor Jurgens*, blz. 18.
- 8) L. Adriaenssen, "De heerlijke hoeve van Tulder", in: J. van Helvoirt (red.), *Esbeek, niet van gisteren. Gedenkboek bij gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de R.K. parochie H. Adrianus Esbeek* (2e herz. dr., Esbeek, 1990) blz. 314.
- 9) Adriaenssen, *De heerlijke hoeve van Tulder*, blz. 314.
- 10) Persoonlijke mededeling van Zr. Chantal van de Laar te Moergestel. Ook boerde Jan van de Laar op het Leenhofke te Gorp.

- 11) Streekarchief Oisterwijk, Hilvarenbeek. Bevolkingsregister Esbeek en Dun 1860-1890.
- 12) Rijksarchief Arnhem. Archief Heidemij. ADT 132 L 7a. *Verslag van den directeur der Nederlandsche Heide-Maatschappij*. Jaarverslag "Utrecht" over 1898. blz. 14, 15.
- 13) J. van Gils, "De parochie Esbeek", in: *Esbeek, niet van gisteren* (...).
- 14) Journaal van pastoor Jurgens, blz. 18.
- 15) Adriaenssen, *De heerlijke hoeve van Tulder*, blz. 278. H.J.M. Thiadens, "De namen Craenmeer en Tulder te Esbeek", in: *Tussen paradijs en toekomst*, juli 1991, blz. 53,54; *De Tulderhoeve omvat twee twee boerderijen, dagtekenend uit het begin der zestiende eeuw*. In het parochiejournaal van Jurgens lezen we op blz. 18: *In 1900 zijn de twee bestaande boerderijen afgebrand. Goddank!*
Chr. Buiks, "De namen Craenmeer en Tulder te Esbeek, een reactie", in: *Tussen paradijs en toekomst*, december 1991, blz. 93,94.
- 16) L. Adriaenssen, "Stamboom van de Brabantse Leeuw", in: L. Adriaenssen (red.), *Welpen van de Brabantse Leeuw*, 's-Hertogenbosch, 1991) blz. 9,10,11.
- 17) Wellicht ook door de naam 'Van Beeck gezegd Van Tulder' had hij een enorme belangstelling voor de genealogie Van Tulder.
- 18) P. van Beek, "Thulden (en het Broekelingen)", *Het Nieuwsblad van het Zuiden* (13 juni 1964).
- 19) Adriaenssen, *De heerlijke hoeve van Tulder*, blz. 289.
- 20) AMEV Utrecht, bibliotheek. Map Tulder, Akte 18 februari 1794.
- 21) Abdijarchief Averbode, sectie 1, reg. 2. Inleiding op het Cartularium. Met dank aan de Vertaalgroep Bergeijk van de WVK.
- 22) Persoonlijke mededeling Mevr. Van Puyenbroek-Swinkels.
- 23) Mededeling Mevr. Van Puyenbroek-Swinkels.
- 24) Werkgroep Heemkunde Esbeek organiseerde met toestemming van de AMEV in 1990 een excursie 'Op naar de wallen' voor leden van Ioannes Goropius Becanus. Dank voor de persoonlijke mededelingen van Jan van der Jagt. Hij was vanaf 1939 de eerste bewoner van het nieuwe boswachtershuis en opzichter op Tulder. Op dezelfde plaats werd in 1900 door Huysmans een arbeiderswoning gebouwd.
- 25) Rijksarchief Arnhem. Archief Heidemij. ATD 132 L 7a. Brief 23 mei 1908.
- 26) Rijksarchief Arnhem. Archief Heidemij. ATD L 7a. Brief 'Oranjabond van Orde' 12 december 1908.
Brief 'De Utrecht' 2 december 1908.
- 27) De volksmond in Esbeek beweert dat er een strook 'niemandslaan' zou liggen nadat de trammaatschappij het traject Tilburg Esbeek-grens opgeheven had!
- 28) 'Binnenlandse' eigendommen van Tulder waren *de Gagelrijs* in Lage Mierde en *den Tulderman* in de Beerten onder Hilvarenbeek.

- 29) Adriaenssen, *De heerlijke hoeve van Tulder*, blz. 290.
- 30) Misschien is de *Goorloop* identiek aan den *Swarten Loop*. In 1656 moet Wouter Wouterssoen van Hove voor een notaris verklaren dat den *Swarten Loop* altijd tussen Poppel en Overbroek had gelopen en nooit naar Tulder. (Adriaenssen, *De heerlijke hoeve van Tulder*, blz. 311).
- 31) A.A. Vorsterman van Oyen, *Het heerlijk goed Thulden* (1895) blz. 86.
- 32) Dit is het punt aan de zuidwest hoek van Tulder, 21 roeden en 12 voet gelegen van de Tulderse gracht. (125 meter). Verder langs de grens werden de punten achtereenvolgens genoemd: *blauwen pael, witten pael, grauw pael*. (G. Anthonis, *Caerte figuratief van scheylemieten separerende poppel en weelde ter eenre, hoogemiert, hilvarenbeek en Gool ter anre sijden*, 1767. Algemeen Rijksarchief Brussel, Kaarten en plannen 2.366).
- 33) AMEV Utrecht, bibliotheek. Map Tulder. Akte 13 juni 1768. Catharina van Dun had blijkbaar een stuk Tulder, aan de oostkant begrensd door de dorpsgrens van Hilvarenbeek en Poppel en aan de westkant begrensd door de gemeentegrens van Hilvarenbeek en Poppel.
- 34) AMEV Utrecht, bibliotheek. Map Tulder. Akte 7 augustus 1765.
- 35) idem. Akte 2 januari 1766 (punt 31).
- 36) idem. (punt 25 en 26).
- 37) Abdijarchief Averbode, inleiding Cartularium.
- 38) Adriaenssen, *De heerlijke hoeve van Tulder*, blz. 290.
- 39) AMEV Utrecht, bibliotheek. Map Tulder. Aankondiging: *Public voor alle man te verkopen: Heerlijk Goed, genaamd, Tulderhoeve*. (17 november 1783).
- 40) Vorsterman van Oyen, *Het heerlijk goed Thulden*, spreekt op blz. 39 van *eene gansche turbo van getuigen*.
- 41) Abdijarchief Averbode, sectio I, reg. 2, 28 januari 1404 (Paasstijl), *Testimonium vicinarum curtis de Tuldre* (...). Met dank aan L. Adriaenssen voor de opgestuurde transcriptie.
- 42) In de oorspronkelijke tekst zou het woord *nyet* weggevalen zijn.
- 43) Adriaenssen, *De heerlijke hoeve van Tulder*, blz. 289.
- 44) AMEV Utrecht, bibliotheek. Map Tulder. Akte 20 januari 1753.
- 45) Adriaenssen, *De heerlijke hoeve van Tulder*, blz. 296.
- 46) In 1818 luidde de beschrijving: *eenen witten steenen pael, twee roeden omtrent hoog boven de aert uytsteekende, hebbende streepen by forma als gemarbelt, staande nevens eenen weg*. (Adriaenssen, *De heerlijke hoeve van Tulder*, blz. 296).
- 47) Brief H.J.M. Thiadens. 15 januari 1989.
- 48) Anthonis, *Caerte figuratief* (...).
- 49) Met dank aan A. v. Rijswijk en P. de Laat voor de foto.
- 50) In verband met de restauratie van de karakteristieke brandtoren met de daaromheen gebouwde houtvesterswoning, woonde 'mijnheer Aerden' van half augustus tot eind december 1991 in dit huisje.
- 51) Vrederechter is de benaming die 'over de grens' gebruikt wordt. Mededeling Dhr. Aerden

Kunstvoorwerpen in de St.-Janskerk te Weelde-Straat

door Marc Vermeeren

De St.-Janskapel

Tot op heden vinden we nergens wanneer de eerste kapel ter ere van St.-Jan in Weelde-Straat is opgericht. Pater De Meyer beweerde dat er waarschijnlijk op het einde van de 12e eeuw en zeker in het begin van de 13e eeuw een kapel werd opgericht. Dit is echter onzeker omdat het oudste archiefstuk over de St.-Janskapel slechts dateert van 1347.

Wat er ook van zij, die eerste kapel was waarschijnlijk opgetrokken uit hout en leem en voorzien van een strodak. De kapel voor haar vergroting in 1928 dagtekende wellicht uit de 15e of 16e eeuw. Ze was 19,5 meter lang, 6 meter breed, vervallen, vochtig en klam. In de enige beuk stond één altaar

dat aan St.-Jan-Baptist was toegewijd. In 1729 plaatste men een schilderij boven dit altaar dat te Brussel was vervaardigd door Grangé en 50 gulden had gekost. Ze stelt het Doopsel van Jezus door St.-Jan voor.

De sacristie bevond zich achter het altaar. De kleine oorspronkelijke kapel, nu het koor, bezit zuiver gotische vensters. Later bracht men aan de kapel een verlengstuk met verhoogd dak aan. Wellicht had dit stuk eveneens kleine gotische vensters, maar in 1763 "*ordonneert Hendrik Gabriël, bisschop van Antwerpen, de vensters van de capelle te vergrooten*", omdat het er te duister was.

De lindebomen, die rond de kapel bloeiden, werden terzelfdertijd uitgeroeid. In het torentje boven het hoogzaal prijken een klokje en een horloge en deze staan er nu opnieuw. Op 13 augustus 1858

1

6

2

3

4

5

7

8

10

9

11

12

13

14

werd de St.-Janskapel door de bliksem getroffen, maar reeds in 1884 werd het torentje vernieuwd. Jammer genoeg deed zich hierbij een tragisch ongeval voor: *"...dat op gisteren 28 juli 1884 omstreeks 4 uren namiddags, bij het richten van het houtwerk van de vernieuwing van het torentje der kapel alhier, de genaamde Van der Voort Eduardus Franciscus, oud 32 jaren, timmermansbaas, woonende in deze gemeente, daarvan is gevallen, ten welken gevolgen hij omtrent drij kwartier nadien is overleden.*

Hij was een braven en oppassend werkman, die van iedereen geacht en bemind werd. Hij laat eene weduwe met 4 minderjarige kinderen achter".

Omdat de bevolking in Weelde-Straat bleef aangroeien, werd de St.-Janskapel te klein en besloot men de bestaande kapel te vergroten. Op 2 januari 1928 werd de noodkerk in de schuur van Hofkens in gebruik genomen. De nieuwe kapel werd op 4 september 1928 plechtig ingezegend door vicaris-generaal Mgr. Jansen.

In 1958 werd de kapelanie van St.-Jan verheven tot volwaardige zelfstandige parochie. Bij het aanbouwen van de twee zijbeuken in 1928, spaarde men het oudste gedeelte van de kapel, dat nu het koor vormt. De heilige Birgitta, bijzonder aanroepen tegen allerhande veeziekten werd wel op een vurige wijze te Weelde in de St.-Janskapel vereerd. Gedurende vele honderden jaren kwamen de Kempische landbouwers de H.Birgitta te Weelde-Straat in de St.-Janskapel vereren, waar haar beeld werd bewaard. Dit beeld stelt de heilige voor als abdis, in haar zwart ordekleed, de staf in haar linker-, de orderegel in haar rechterhand. Aan haar zijde knielt een ziek rund, verkwikking zoekend in de schaduw van haar patroonschap.

De H.Joannes de Doper werd sinds eeuwen in de St.-Janskapel te Weelde vereerd als de patroonheilige tegen hoofdpijn, vallende ziekte en allerlei zenuwziekten.

Kunstvoorwerpen

Foto 1: Communiebank, gedateerd 1684, eik

Foto 2: Wijwateremmer, 19e eeuw, messing, hoogte 22 cm

Foto 3: Aquamanile, 16e eeuw, messing, hoogte 29 cm

Foto 4: Schilderij door Grangé van Brussel, voorstellende "Dooop van Jezus in de Jordaan", 1729, doek: 202 x 144 cm *"1729 in 8ber is de nieuw schilderije van St.Jan gestelt in den outaer van de Capelle, is gescildert tot Brussel door Sr.Grange, heeft gecost de somme van 50 gln"*

Foto 5: Schilderij Vlaamse School, voorstellende "Prediking van Johannes in de woestijn", 16e eeuw, paneel: 112 x 70 cm

Foto 6: Beeld van de H.Apollonia, 15e eeuw, gepolychromeerd hout, hoogte 88 cm

Foto 7: Beeld O.-L.-Vrouw met Kind, 16e eeuw, hout, hoogte 92 cm

Foto 8: Beeld O.-L.-Vrouw met Kind, 16e eeuw, hout, hoogte 118 cm

Foto 9: Beeld H.Joannes de Doper, 1525, behandeld in 1960 door Daemen, hout, hoogte 114 cm

Foto 10: Beeld H.Vrouw, 16e eeuw, gepolychromeerd hout, hoogte 63 cm

Foto 11: Beeld H.Anna, 16e eeuw, hout, hoogte 101 cm

Foto 12: Beeld O.-L.-Vrouw met Kind met wereldbol en scepter, op voetstuk, 17e eeuw, geschilderd hout, gestolen

Foto 13: Reliëf, buste van H.Elisabeth, ca 1700, hout, hoogte 80 cm

Foto 14: Reliëf, buste van H.Zacharias, ca 1700, hout, hoogte 80 cm

Foto 15: Beeld H.Birgitta van Ierland, XVIIe eeuw, hout, hoogte 120 cm

Foto 16: Vier beelden van Engelen, 18e eeuw, hout

Foto 17: Beeld van de H.Joannes de Doper, 19e eeuw, hout, hoogte 130 cm

Foto 18: Godslamp, ca 1923, verzilverd metaal, hoogte 190 cm

Foto 19: Reliëf, H.Joannes in disco, 19e eeuw, gepolychromeerd hout, niet meer ter plaatse

Foto 20: Kandelaar (2), 19e eeuw, messing, hoogte 24 cm

Foto 21: Kandelaar (6), 19e eeuw, roodkoper en messing, hoogte 84 cm

Foto 22: Lichtarm, 19e eeuw, verzilverd metaal, hoogte 43 cm

Foto 23: Console, met engelenkop, 17e eeuw, hout, hoogte 38 cm

Foto 24: Wijwatervat met engelenkop, 17e eeuw, steen, hoogte 28,5 cm

15

17

16

18

20

23

22

19

21

24

Biografie van de Poppelse pastoor Adrianus Aerts (1798-1848)

door Marc Vermeeren

Enkele biografische gegevens

Adrianus Aerts werd te Rijsbergen geboren op 30 november 1798 en rondde zijn priesterstudie af te Mechelen in 1824. Daar werd hij priester gewijd op 10 augustus 1824. Hij werd achtereenvolgens assistent te Hoogstraten in 1824, pastoor op het kasteel van Hoogstraten op 13 maart 1825, pastoor in de vrije kolonie te Wortel in 1827 en uiteindelijk werd hij op 1 juli 1834 pastoor te Poppel. Pastoor Aerts verliet Poppel op 10 september 1843 en werd Dominikaan te Nijmegen op 21 september 1843. Daar werd hij geprofest op 23 september 1844 onder de kloosternaam Alanus en werd er belast met de leiding over de novicen. Op 30 oktober 1846 werd hij tot vicaris van het convent benoemd maar overleed vroegtijdig op 16 maart 1848 op 49-jarige leeftijd.

Handschrift

In het stadsarchief van Turnhout vonden wij in het fonds Poppel een handgeschreven biografie van deze parochieherder, vermoedelijk opgesteld door een Dominikaan en pastoor Cools. Wij nemen ze hier integraal over:

Levensbeschrijving van den Weleerwaarden Pater Aerts in 1843 als pastoor uit Poppel, in stilte vertrokken naar een klooster in Nijmegen, hierbij zijn overlijdensprentje, alsook van den E.H.Cools, zijn onderpastoor, die geholpen heeft aan deze levensbeschrijving.

Na zeven jaren arbeids, zag men hem te Poppel, in de nabijheid van Turnhout als pastoor optreden. Welke heerlijke stralen van een heilig leven hij in deze gemeente uitschoot, getuigt de Wel Eerw. Heer C.F.G.Cools, die als kapellaan 9 jaren met den overledene gehuisd heeft, een partikulieren brief van den 16 dezer. De inhoud ervan komt hoofdzakelijk op het volgende neer. De Wel Eerw. Heer Aerts was een dier uitgelezene Herders, die God in zijne oneindige barmhertigheid aan zijn volk beloofd heeft. Het voorbeeld der kudde, voerde hij haar krachtadelijk tot de weiden des levens, want nooit

De kroon is van ons hoofd gevallen! daarom heeft de droefheid ons hart bemoeit en zijn onze ogen verdrietert. TREUR. v. 16. 17.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
DES WELEERWAARDEN PATER

ALANUS ADRIANUS AERTS,

geboren te Rijsbergen, den 30 November 1798. Priester gewijd te Mechelen, den 10 Augustus 1824, en in datzelfde jaar benoemd tot Assistent te Hoogstraten. Aangesteld tot Pastoor op het Kasteel aldaar, gewooslyk het bedelaers-gesticht geheten, 13 Maart 1825. Twee jaren later tot Pastoor in de vrije kolonie te Wortel. Werde Pastoor te Poppel, den 1 Juli 1834, en bedient die gemeente tot in September 1843. Ontfangt den 21 September deszelfden jaars het Dominikaanerkabijt. Doet zijne professie den 23 September 1844, en wordt aangesteld tot Novice-meester te Nijmegen. Tot Vicaris aldaar 30 October 1846. Overleden te Nijmegen den 16 Maart 1848.	1 Juli 1834, en bedient die gemeente tot in September 1843. Ontfangt den 21 September deszelfden jaars het Dominikaanerkabijt. Doet zijne professie den 23 September 1844, en wordt aangesteld tot Novice-meester te Nijmegen. Tot Vicaris aldaar 30 October 1846. Overleden te Nijmegen den 16 Maart 1848.
---	--

De Heer heeft hem gegeven, de Heer heeft hem weggenomen. Gelijk het den Heer behaagd heeft, zoo is het geschied: dat de naam des Heeren gemaend zij!

Als hoofd der religieuze gemeente was hy een heldere spiegel van alle deugden, en lichtte zyne broeders door zijn woorden, door zijne daden en door een voorbeeld van alle goede werken aan. Hy vermaet zich geenszins boven zyne broeders, maar leefde te midden van hen als een lammer.

De ijdelheid der wereld met voeten tredende, begrafte hij zich in de Orde van den H. Dominicus, waarin hy meening door een nauwgezette nabijing der regeltocht den door hooge geleerdheid uitstak, zijnen eigen wil verzakende en geheel zich onderwerpende aan het gebied van anderen.

Terwijl de Heer heen tot zijnen geroepen, dienaar had volkomen, maakte Maria de Moeder der schoone liefde, al zijn troost uit.

Ter oorzake van de genencliten Gods en den luister van Diens huis, hetwelk hy bemindte, walden hem alle oorzaken.

De liefde van Christus had zijne ziel gewond: Diens woorden droeg hy, als scherpe pijlen, in zijn hart.

Als een wijze bouwmeester heb ik de grondvesten gelegd. Dat derhalve een iegelijk toezie, hoe hij dat werk voortzet! I. COOL. m. 10.

Almachtige God! keer Uw aenschijn tot ons. Zie neder nit den hooge, bezoek dezen wijngaard, welken Uwe hand geplant heeft, en breng hem tot volkomenheid! PS. LXXX. 13. 16.

R. I. P.

verstoutte hij zich aan anderen iets te leeren, hetgeen hij eerst zelf niet betrachtte. Ootmoedig, zachtvaardig, medelijdend jegens armen en noodlijdende, bij wie hij zijne milde giften vaak in 't verborgen kwam storten, vond hij een gemakkelijken toegang tot het hart van zijne onderdanen, om hen van de ondeugd af te trekken en tot de godsvrucht aan te sporen.

Had hij iets gewigtigs te verrigten, dan knielde hij neder voor het beeld des Zaligmakers, om van Hem te verkrijgen, hetgeen hij door eigen kracht meende niet te kunnen bereiken. Altijd met God bezig, hetzij hij rondtoog, om zijne schapen op de wegen des heils voort te drijven, hetzij hij aan zijn afgemat ligchaem eenige rust verleende, waren zijne geliefkoosde godvruchtigheden voornamelijk de devotie tot het aanbiddelijk Altaergeheim, aan welke hij den naam van solide en fundamentele devotie plagt te geven, tot de allerzaligste Maagd Maria, van wie hij zich zoo een vurigen en getrouwen dienaar betoonde, dat zijn onbegrensd vertrouwen op die Moeder van barmhertigheid in

hem mag beschouwd worden als een teeken zijner eeuwige voorbeschikking.

O hoe vurig verlangde hij, dat het goddelijk liefdevuur hetwelk onze verlosser op aarde was komen ontsteken, de harten van alle menschen verteerde. Hoe wenschte hij, dat de eeredienst van Maria tot aen de uiterste palen der aarde wierd verbreid. Van daer dat hij in de eerste dagen zijner herderlijke bediening de broederschappen der Gedurige Aenbidding, van den Schapulier en van den Rozekrans te Poppel invoerde. Ten slotte dient hier als eene zeldzaamheid vermeld, dat hij alle zijne gemeentenaren leerde mediteren, zoo dat er op den huidigen oogenblik, aldaer niemand gevonden wordt, die niet dat krachtig middel ter zaligheid voortdurende blijft bezigen.

Ik zou geen einde zien, dus besluit de Wel Eerw. Heer Cools, indien ik al zijne bijzondere deugden en daden wilde aenhalen, die ik deels door anderen heb hooren vertellen, en waarvan ik deels gedurende negen jaren zelf ooggetuige ben geweest. Dusdanig was het leven van den man, die den 10 september 1843 zijne geliefde kudde verliet, om de Bruid van Sion te volgen in de orde der Dominikanen. Wanneer hij in 1844 zijne plegtige geloften had uitgesproken werd hij achtereenvolgens novicemeester en vicaris der religieuze gemeente te Nijmegen. Roemvol bekleedde hij die ambten. Inderdaed, voor elkeen was hij een heldere spiegel van alle deugden. Een man toch, wiens aendenken door marmer noch metael waardig kan gevierd worden, maer asch in 't licht te stellen vordert, nevens meerdere ruimte, een edeler pen dan de mijne. Maer van een vriendelijken kant uitgenoodigd om de lezers van den godsdienstvriend met hem bekend te maken, kon noch wilde ik weerstand bieden, voldaan, zoo ik door eene kleine levensschets iets moge bijdragen tot hunne stichting.

Eenvoudige doch brave lieden van Rijshergen, in Noord Brabant, schonken hem den 30 november 1798 het eerste daglicht. Opgekleekt in de schaduw van de godsdienst, gaf de jonge Adrianus, wien de Hemel met zijne zegening scheen voorkomen te hebben, van zijne prilste jaren af blijken van een heerlijken aenleg voor de deugd. Nog maer een knaep zijnde, wijdde hij zich geheel aen den dienst zijns Scheppers toe, en meende aen de inwendige stem, die hem tot het Priesterambt riep,

te moeten gehoorzamen. Derhalve bezocht hij de Latijnsche school te Gemert, en later, na het voltrekken der lagere studien, het Seminarie van Mechelen, om er de lessen der wijsbegeerte bij te wonen. Nevens een reinen en onbevleeten levenswandel, die hem aller achting en liefde verwierf, onderscheidde hij zich dermate door zijne scherpzinnigheid, door een helder begrip en juist oordeel, dat hij in den edelen wedstrijd des geestes onder 125 mededingers de eerste plaats behaalde. Dan wie bewondert niet 's jongelings nederigheid te midden van zooveel roem? Gedekt door het schild des ootmoeds, weigerde hij den leerstoel der wijsbegeerte, dien de Aertsbisschop van Mechelen hem aenbood, hoewel hij al de vereischten daertoe bezat. Na zijne godgeleerde studien met glans voltooid te hebben, werd hij in 1824 priester gewijd te Mechelen, vertrok eerst als assistent naer Hoogstraten en kreeg om zijne uitstekende deugden, reeds den 13 maart 1825 zijne benoeming tot Pastoor op het kasteel aldaer, gemeenlijk het Bedelaersgesticht geheeten. Twee jaren daarna mogt de Vrije Kolonie van Wortel hem als haren Herder begroeten, en door diens bemoeyingen zich in het bezit van een nieuw kerkgehouw verheugen. Onherkenbaar is het goed, dat hij op beide plaatsen stichtte. Zondaers, grijs geworden op den weg der boosheid keerden tot God weder, de rechtvaardigen bevestigde hij in de deugd, de wankelenden onderschraegde hij, terwijl hij de devotie tot de H. Moeder maegd en haren kuischen Bruidegom in de harten zijner onderhoorigen plantte, strooide hij overal het zaad der waarheid uit, hetwelk bij weinigen slechts op den dorren steenrots viel. Ootmoedig, verstorven, levende in Christus, wiens persoon hij zag in zijne oversten, een minnaar van het stilzwijgen in der eenzaamheid, walgden hem alle aardsche zaken, want zijne ziel, door de liefde van Christus gewond, verhief zich staag door vurige verzichtingen op de vleugelen des gebeds en der beschouwing ten hemel. Doch waer de zaligheid des naesten zijne diensten vorderde, daar zag men hem ylen, geen arbeid, hoe zwaer ook, schroomen. Niets verrigtende bevorens God in het gebed te hebben geraedpleegd, droegen zijne raedgevingen dien stempel van echtheid en zekerheid, dat men zich gaarne daerop verliet. Waer toch zag men ooit de deugd van voorzigtigheid tot die juiste maet

gebragt als bij hem, wiens regel in alle gedachten, woorden en handelingen de liefde Gods was? Eindelijk, als een andere Daniel, was hij een man van begeerten. Altoos bedacht, om dagelijks op den weg der volmaaktheid voort te schrijven, maakte hij nimmer (daertegen waerschuwde hij altijd) vrede met de bedorven natuer, maar sneed alles af wast slechts naer onvolmaaktheid zweemde. Zoo een omstootelijke overtuiging bezielt mij deswegens, dat ik iedereen uitdaeg, om mij eene enkele onvolmaaktheid in hem aen te wijzen, die hij vrijwillig bij zich toeliet. Tusschen vrees en hoop zijne zaligheid bewerkende, immer met de gedachte op de dood geves-

tigd, waertoe hij, kort voor zijn verscheiden, op eene meer bijzondere manier, zich had voorbereid, werd de getrouwe dienaar door zijnen Heer tot het eeuwige Bruiloftsfeest afgehaeld. Och, mijn Jesus, wat zijt gij goed, riep de heilige tot drijmael toe, als hem de H. Teerspijze werd gebragt, heb ik dat dan verdiend? Terwijl hij, slagtoffer der Christelijke liefde, bij het volle gebruik zijner rede niet ophield duizend, duizend malen de hoogstgezegende namen van Jesus, Maria, Jozef, uit te spreken, gaf hij, met een kalme glimlach op de lippen, zijnen geest, in den nacht van den 16 maart, en de aarde telde een heilige minder.

Kwartierstaat Martinus Mulders en Maria Cornelia Adriaensen

door Marc Vermeeren

De grootouders van mijn echtgenote May Maes waren Martinus Mulders en Maria Cornelia Adriaensen. Zij vestigden zich na hun huwelijk te Aarle onder Poppel waar ze een landbouwbedrijf uitbaatten. Tinus Mulders was in Nederland geboren, maar grootmoeder was een echte Poppelse. In Aarle werden hun 12 kinderen geboren, dit waren:

1. Joannes Cornelius Mulders, geboren te Poppel 6/4/1913, overleden te Poppel 17/7/1913
2. Joannes Cornelius Martinus Mulders, geboren te Poppel 4/6/1914, gestorven te Poppel 1/5/1963, huwt te Poppel op 9/9/1953 Maria Johanna Koyen, geboren te Alphen 13/10/1921, dochter van Adriaan Koyen en Cornelia Petronella Heykants
3. Catharina Regina Ludovica Mulders, geboren te Poppel 10/9/1917, overleden te Poppel 4/12/1942, huwde te Poppel 3/6/1942 Carolus Josephus Leuse, geboren te Tessenderlo 21/1/1911, overleden te Turnhout 3/5/2001. Hij huwde voor de tweede maal te Poppel op 12/5/1945 met Liza Daemen, geboren te Dessel 21/11/1917, overleden te Vosselaar 17/2/2002
4. Joannes Cornelius Mulders, geboren te Poppel 23/1/1920, gestorven te Lille 26/2/1988, ongehuwd
5. Antonius Joannes Martinus Mulders, geboren te Poppel 26/6/1922, gestorven te Poppel 16/11/1994, ongehuwd
6. Lucia Josepha Mulders, geboren te Poppel 30/12/1924, huwt te Poppel 27/4/1954 Joannes Petrus Maes, geboren te Weelde 17/8/1927, zoon van Joannes Antonius Maes en Maria Antonia Van der Sauwen
7. Regina Elisabeth Mulders, geboren te Poppel 9/12/

1926, gestorven te Leuven 7/7/2000, huwt te Poppel 10/9/1949 August Adolph Janssen, geboren te Uden 21/11/1918, gestorven te Herentals 17/3/1984, zoon van Joannes Janssen en Maria Theresia Joanna Catharina Lathouwers

8. Florentius Cornelius Mulders, geboren te Poppel 1/5/1929, ongehuwd

9. Karel Joannes Maria Mulders, geboren te Poppel 17/5/1931, huwt te Poppel op 1/3/1962 Maria Philomena Raeymaekers, geboren te Poppel 23/7/1920, overleden te Poppel 27/10/2004, dochter van Josephus Gerardus Raeymaekers en Anna Maria Bax

10. Maria Theresia Ludovica Mulders, geboren te Poppel 1/12/1932, huwt te Poppel 6/6/1956 Albert Joannes Josephus Vercammen, geboren te 's Gravenwezel 12/1/1933, gestorven te Poppel 5/2/2001, zoon van Josephus Cornelius Vercammen en Joanna Amelia Covens

11. Antonia Cornelia Henrica Regina Mulders, geboren te Poppel 2/12/1934, huwt te Poppel op 3/8/1960 Franciscus Cornelis Henricus Van der Zande, geboren te Goirle 15/7/1934, zoon van Gerardus Van der Zande en Anna Cornelia Verstedden

12. Julia Rosa Mulders, geboren te Poppel 30/8/1936, huwt te Poppel op 3/8/1973 August Hendrickx, geboren te Meerle 1/6/1933, zoon van Constantinus Hendrickx en Catharina Dijnphna Jochems

Op het einde van de Tweede Wereldoorlog werd de hoeve te Aarle volledig vernield door de vijandelijkheden. Noodgedwongen verhuisden zij voor enkele weken naar Ravels-Eel waar ze hun intrek namen bij familieleden. Dit was slechts van korte duur en enige tijd later verhuisden zij naar een huisje in de Poppelse Dorpsstraat.

Bovenste rij van links naar rechts: 1. onbekend, 2. Jan Van Gestel, 3. Mit Tuytelaers, 4. Toon Jonkers, 5. Steyaert, 6. Steyaert, 7. onbekend, 8. onbekend, 9. Toon Jonkers, 10. Meester Van Loon. Tweede rij van links naar rechts: 1. N.N. Louis, 2. Echtgenote van nr. 1, 3. Jan Van Steen, 4. Lucia Dickens, 5. **Martinus Mulders**, 6. **Maria Adriaensen**, 7. Lucia Van Loon, 8. onbekend, 9. Johanna Mulders, 10. Toon Van Loon, 11. Adriaan Van Loon, 12. onbekend, 13. Marie Louis, 14. Steyaert, 15. onbekend, 16. Vrouw Jan Braspenninckx, 17. Jan Braspenninckx. Derde rij van links naar rechts: 1. Jef Jonkers, 2. Adriana Van Steen, 3. Jan Steyaert, 4. Anna Jonkers, 5 en 6: ouders Jan Steyaert, 7. Jan Jonkers, 8. Wim Steyaert, 9. André Jonkers, 10. Kees Jonkers. Onderste rij van links naar rechts: 1. dochter van Toon Jonkers, 2. Mit Jonkers, 3. Staf Jonkers, 4. Trien Jonkers, 5 en 6: dochters van Toon Jonkers. Deze foto werd genomen te Aarle (+/- 1934)

Het gezin **Martinus Mulders-Maria Cornelia Adriaensen** te Aarle (1925): van links naar rechts: Catharina Mulders, Cornelius Adriaensen (vader van Maria Cornelia), Jan Mulders, Maria Cornelia Adriaensen, Antoon Mulders, Martinus Mulders, Joannes Cornelius Mulders

1

Foto 1 + 2: **Martinus Mulders** en **Maria Cornelia Adriaensen**

2

Kwartierstaat van Martinus Mulders met een overzicht van zijn ouders, grootouders, overgrootouders en betovergrootouders

Samenstelling: Marc Vermeeren (20 februari 2005)

Kwartierstaat van Maria Cornelia Adriaansen

[illegible]

Samenstelling: Marc Vermeeren (30 oktober 2004)

Kwartierstaat van Maria Cornelia Adriaensen met een overzicht van haar ouders, grootouders, overgrootouders en betovergrootouders

door Sooi Huybs, samengevat door Laurent Woestenburg

In onze vorige aflevering kon u een eerste hoofdstukje lezen uit de roman van Sooi Huybs. In dit nummer vatten wij het verhaal verder samen om nog met een stukje originele tekst af te sluiten.

Dolfke mocht dus mee naar het dorpsfeest gaan en stond in bewondering voor de mooie muziek en de blinkende instrumenten. Vader beloofde hem dat hij in de herfst zo'n instrument zou krijgen en muziek mocht leren. Voorwaarde was 'een goed resultaat op school en braaf zijn'.

Toen de herfst was aangebroken, moest vader op een goeie dag de aardappelen op het veld ophalen en naar huis voeren. Dat ging hij doen met paard en kar. Toen zijn kar geladen was en Neel naar huis wilde rijden sprong plots een haas voor het paard weg. Het paard schrok en sprong opzij. Neel viel en kwam onder het wiel van zijn kar terecht. Twee mensen die in de buurt aan het werken waren, zagen het gebeuren en snelden ter hulp. Helaas, die hulp kon niet meer baten. Neel werd stervend naar huis gebracht. Dat was een zware slag voor de familie. Hij overleed, werd drie dagen later begraven en liet de familie in de grootste miserie achter. Katrien viel ten prooi aan een zware depressie, moest van de dokter het bed houden en kon zelfs de begrafenis niet bijwonen. De grote vraag was nu: wat moet er nu met Jan, Mia en de zieke Dolf gebeuren? Moeder Katrien wist geen raad.

Maar er was nog haar oom Frans. Die was op zijn vijfenzestigste met pensioen gegaan en als ongetrouwde naar het bejaardenhuis vertrokken. Hij was nog sterk en gezond en voelde erg mee met zijn nicht Katrien en haar kinderen. Hij besloot bij het gezin te komen inwonen en de boerderij verder te zetten. Dolf dacht nog steeds aan de belofte van vader en het muziekinstrument. Hij pijnigde zich met de idee dat vader hem dat instrument nu niet meer kon schenken. Dat vertelde hij ook aan zijn schoolmeester. Die gaf hem moed met de woor-

den: "Ik weet dat jij een goed gehoor hebt voor muziek. Ge moet maar vast muziek leren en dan bij de fanfare gaan. Dan krijgt ge daar wel een instrument en een mooi kostuum." Dat deed Dolf en hij werd een goed muzikant. Hij knoopte daar een vriendschap aan met Gust van de burgemeester. Zo kwam hij geregeld over de vloer bij de burgemeester. Hij kreeg ook contact met dienstmeisje Leentje uit het café. Hij werd verliefd. Het werd zo erg, dat hij voort altijd bij haar wilde zijn. Maar, tot overmaat van ramp geraakte ook zijn vriend Gust van de burgemeester verliefd op haar. Dat mondde uit in het besluit om te trouwen. Daarmee stortte Dolf zijn leven in.

Toen de zwaarste slag voorbij was, geraakte hij verliefd op Nelly van de smid. Het kwam zelfs tot een verloving. Tot op een gegeven moment kwade tongen gingen roddelen en vooral één slechte vrouw tegen de moeder van Nelly zei: "Ge moet die man wegsturen, want die heeft een besmettelijke ziekte!". Prompt zette de moeder van Nelly hem aan de deur. Zo heeft Dolf de kelk van het lijden tot op de bodem moeten ledigen. Hij had altijd sterk verlangd naar het huwelijk en naar vrouw en kinderen. Toch was hij gedwongen om alleen te blijven. De tegenslagen in de liefde en zijn zwakke gezondheid dwongen hem daartoe.

Geruime tijd later sloeg het noodlot nog zwaarder toe dan ooit tevoren. Op zekere nacht toen iedereen lag te slapen, brak er brand uit op de boerderij. Dolf sprong haastig uit zijn bed en wilde zijn moeder en de oude oom Frans nog redden. Zelf kon hij aan de dood ontsnappen, maar zijn moeder, het duurbaarste dat hij bezat, kwam samen met zijn oom om in de brand. De verkoolde lijken werden van onder het puin gehaald. Dolf werd haast krankzinnig van verdriet. Totaal gebroken bleef hij alleen achter. Hij probeerde nog de boerderij te redden, maar het ging niet meer. Hij verloor alles wat hij had. Van armoede moest hij in de koolmijn gaan werken. Dat was geen goed werk voor een ziekelijke mens, maar er was geen andere uitkomst.

Bij de mijn vond hij in een café een kosthuis. Daar maakte hij kennis met de plaatselijke bevolking en vooral met de beeldschone dienstster Lora Stoeldrayers. Op een avond, de uitbaters waren niet thuis, wilde hij zich verloven met Lora. Maar, daar kwam ook Mario de Griek binnen. Deze wilde Lora ook hebben. Toen die Dolf bij Lora zag, werd hij woedend en schoot Lora neer. Lora stierf onmiddellijk. De Griek sloeg op de vlucht en slaagde erin zich van de moord vrij te pleiten. Hij beschuldigde Dolf van de moord. Dolf moest voor het Hof van Assisen verschijnen. Hoezeer hij ook poogde om zijn onschuld te bewijzen, niets baatte. Hij werd gestraft en kreeg levenslang. De vraag "Wat moet ik nu gaan doen?" pijnigde hem de hele tijd. Hij besloot te vluchten en verschool zich in een groot bos. Hij wilde immers niet onschuldig de gevangenis in. Van ziekte, koude en ontbering geraakte hij totaal uitgeput.

Landheer Willem Driesen ging op jacht met zijn hond. Plotseling begon de rondsnuffelende hond te blaffen. Wat mocht dat zijn? De landheer liep er naartoe en trof de zieltogende Dolf aan. Deze was het sterven nabij. De doodzieke man werd naar het ziekenhuis gebracht.

De volgende dag ging Elza, de dochter van de landheer, met haar hond wandelen. Zij had gehoord van de ongelukkige man en was hiervan erg onder indruk. Wie mocht deze man wel zijn? Toen zij daarover mijmerde, sprong plots een man recht op haar af. Hij wilde haar verkrachten en vermoorden. Elza riep luidkeels om hulp en haar hond sprong haar aanrander naar de keel. Zwaar gewond moest hij zijn slachtoffer loslaten en ging hij op de vlucht. Toen Elza thuiskwam vertelde zij haar wedervaren aan haar ouders. De politie werd ingezet en vond de dader. Het was niemand minder dan de Griek. Tijdens de ondervragingen moest de Griek alles bekennen, en dus ook de moord op Lora Stoeldrayers, waarvoor Dolf zo lang onschuldig had moeten boeten. Toen bekend was dat Dolf onschuldig had vastgezeten, ging de Griek de gevangenis in en werd Dolf in ere hersteld. Meer dan ooit trachtte men Dolfs leven te redden. De dokters, zusters en verpleegsters stelden alles in het werk. Stilaan verbeterde Dolfs toestand en dat liet het beste verhoppen.

Dolfs broer, de missionaris Jan Verstraeten, was naar zijn vaderland teruggekeerd en ging op bezoek bij zijn broer Dolf. Daar geraakte hij in gesprek met zuster Zulma. Die vertelde hem het verhaal van Dolf. En dan gaat het verhaal verder als volgt.

"Ja, lieve missionaris, het noodlot heeft zwaar toegeslagen. Maar de geneesheren zullen alles in het werk stellen om hem te redden. Laten wij hopen dat hij vlug zal herstellen." Waarop Jan antwoordde: "Ja, zuster, zo'n ramp heeft mijn broer niet verdiend." De zuster beloofde: "Ik zal goed over hem waken, beste priester, want uw broer is altijd een goede kennis van ons geweest..". "Wie zijt dij dan?" vroeg Jan. "Ik ben Nelly van de smid. Toen gij in de missie verbleeft ben ik korte tijd met uw broer verloofd geweest. Mijn moeder verzette zich daartegen want er waren slechte tongen die aan mijn moeder vertelden dat hij een besmettelijke ziekte had. Ik ben er lang van onder de indruk geweest dat onze verloving zo moest worden afgebroken.

We zouden samen zo goed door het leven hebben kunnen gaan.. Nooit heb ik zo'n zachtmoedig mens gekend. Nadien ben ik kloosterzuster geworden in een ziekenhuis om voor zieke en oude mensen te zorgen. Het is voor mij wel droevig om uw broer in zulke toestand te moeten weerzien, beste priester, maar ik zweer u: ik zal alles in het werk stellen en al doen wat ik kan om uw broer te redden." Jan keek naar het ziekbed en zei: "Ja, zuster, ik moet u bedanken voor uw hulp en liefde." Ondertussen zag hij dat zijn broer ontwaakte. Jan ging wat naderbij en sprak Dolf aan. Dolf herkende zijn broer Jan en beide broers omhelsden elkaar".

Korte tijd nadien kreeg Dolf 's nachts een beroerte en stierf. Broer Jan was helemaal ontdaan van verdriet. "Waarom ben ik niet een paar maanden vroeger teruggekeerd? Waarom moet het leven zo bitter zijn?" vroeg hij zich vertwijfeld af. De zusters en verpleegsters spraken hem moed in. Men bezorgde Dolf een eervolle begrafenis in de echt christelijke stijl. Hij werd als een heilige begraven. Jan legde een bloemenkrans op het graf van zijn broer, "de ongekroonde martelaar".

Wildstropersdrama te Poppel

door Laurent Woestenburg

Het weekblad *Nieuwsblad van Geel* bestaat reeds honderd jaar. Nu verschijnt daarin elke week een tekstje dat honderd jaar geleden in het blad '*Het Nieuwsblad van Geel*' werd geplaatst over een voorval of een gebeurtenis van 100 jaar geleden. In de aflevering van 27 augustus 1904 was onderstaande tekst verschenen en die vonden wij in een augustusuitgave van 2004 terug.

Poppel. Wildstropersdrama. In den nacht tusschen zondag en maandag heeft te Poppel een ijselijk drama plaats gehad. Twee personen waren op strooptocht. Bij het overspringen van eene haag bleef het geweer van eenen hunner haperen aan de twijgen en het schot ging af. De strooper kreeg de volle lading in het gelaat. Hij was op den slag dood. De ontroering, die dit droevig drama te Poppel en omstreken gewekt heeft, is zeer groot. 't Is het tweede geval met doodelijken afloop in dezelfde gemeente binnen de twee jaren. Over twee jaren ontmoette daar de jachtwachter De Keyser

twee stroopers en doodde er eenen van. De jachtwachter kreeg een lading in 't been, doch werd later zinneloos. Het is nagenoeg op dezelfde plaats dat zondagavond het nieuwe drama plaats greep. Twee jongelieden, een pachterszoon en een hoeveknecht, gingen rond elf ure bij klaren maneschijn op strooptocht. Nabij de Pannenhoeve moesten zij over eene gracht springen. Bij het springen haalde de haan van 't geweer achter eenen tak van den houtkant. Het schot knalde en de ongelukkige strooper kreeg de geheele lading in het hoofd, langs den rechterkant. Een gedeelte der hersenen en van den schedel waren weggeschoten. De dood was ogenblikkelijk. De andere strooper werd door het schot opmerkzaam gemaakt. Een akelige gil deed hem een ongeluk vermoeden.. Hij vond zijn makker reeds dood. Dadelijk snelde hij naar het dorp en bracht de droevige tijding aan de ouders van het slachtoffer. Het nieuws verspreidde zich als een loopend vuur. Maandag namiddag zijn de gendarmen ter plaats geweest om een eerste onderzoek te doen. Zij hebben de twee geweeren in beslag genomen. Het slachtoffer is zekere Van Laerhoven.

Aanwinsten voor het museum

Het museum mocht in de afgelopen weken alweer flink wat schenkingen ontvangen. De kring dankt alle schenkers van harte.

Boeken

- J. Vleugels, De Rakkers der Grenzen
- Wim van Bortel, Vergane Glorie
- Poppel, Het Oorlogsboek
- Heemkundekring, Zoals Ze Waren

Uit de serie "Twee Eeuwen Goirle":

- Toine Mol, Openbare Orde en Gezag
- Thijs Kemmeren, Notabelen 1850-1910
- Jef van Gils, Leven in de Textiel-

nijverheid

- Gerrit Kobes, Donkere Jaren
- Jos Paulussen, Leven in de Landbouw
- Wim Krijbolder en Ben Meijs, Gaat heen en Onderwijst
- Jan Hoogendoorn en Norbert de Vries, Gemeentehuizen

Gebedenboeken

- Sint Victor-Turnhout, De Trouwe Vriend, Gebedenboek, s.d.
- Handboek der Christenen, een verzameling van uitgekozen gebeden, Brepols, Turnhout, 1905

- Hemelsch Palmhof, gebedenboek voor roomsch-katholieken, Brepols, Turnhout, 1899 (2 ex..)
- Dom R. Van Hecke, O.S.B., Leven met Kristus, volksmissaal, K.A.J.-uitgave, Brussel, 1956
- Dagmissaal, Brepols, Turnhout, 1957 (in mooi missaaletui)
- Het Hart dat Heerscht, verzameling gebeden en godvruchtige lezingen, IV, De Volks-Missionaris, Wilrijk, 1936
- Jezus de Kindervriend, Brepols, Turnhout, 1947
- E. Poppe, Bij de Kindervriend, geestelijk handboekje voor de kinderen van E.K., E.K.Secretariaat, Averbode, 1956
- Dr. B.D., pr., Bidt en Hoopt, Proost, Turnhout, 1922
- Weg des Hemels, gebedenboek, 1905
- Een prachtig kerkboekje in witte band, Brepols, Turnhout, 1899

Videobanden

- Verbroedering te Alphen in 2002, Honderdjarigen Mieke Reyens-Van den Borne en Til Segers-Van Dun, Boer Jan Heykants aan het werk
- Honderdjarige Adriaan Ruts (4 banden)
- Merkwaardige Momenten in Merksplas (1945-1960), Uitg. Heemkundige Kring Merksplas

Documenten

- Plaat: Geschiedenis van het Lijden onzes Heeren Jezus Christus, Uitg. Joh. Schaafs, Kevelaer
- Fotomontage: Politieke Krijgsgevangenen Poppel 1940-1945

Voorwerpen

- Drie Eremedailles van August Kuppens
- Een kleurig bewerkte onderlegger in stof
- Een kleurig bewerkte schouwkleed

- Een grote fles van brouwerij De Zwaan
- Een olielampje
- Een handgeknoopt tafelkleed
- Twee sets van 6 messen, waarvan één van Zwanenburg uit Rotterdam
- Een handgenaaid kanten kussentje
- Klein wit portemoneetje voor een eerste communicant

Devotionalia

- Klein kruisbeeldje met ivoren Christus-figuur
- Eivormig paternosterdoosje met paternostertje
- Metalen staande kruisbeeld met versierde achterkant
- Metalen kaarsenhouder
- Vier met kant afgewerkte corpussen (voor misviering)

**Het voormalige gemeentehuis te Poppel
wordt het nieuwe museum!**

Over Nicolaus Poppelius

door Jef Huysmans

Af en toe ontvangen wij een nieuw bericht in verband met deze heilige man uit onze gemeente. Ons lid Jef Huysmans uit Brasschaat, gewezen Weelde-naar, volgt hem op de voet en voorzagt ons van twee nieuwe informaties.

Tekst 1

De eerste tekst is een kopie van een gebedstekst, gedrukt in een groot lettertype, bedoeld om gebruikt te worden door mensen van wie de ogen het niet zo goed (meer) doen. Hij verscheen in het boekje *'Jezus mijn Toevlucht'*, uitgegeven te Turnhout in 1936. Jef vraagt zich af waarom die heilige steeds als 'primus inter pares' onder de martelaren van Gorcum naar voor komt. Hij denkt dat de verklaring eenvoudig is: Nicolaus is een man uit de Hegge en was als beurshouder de verdediger met hart en ziel van de geestelijke en wereldlijke goederen van de kerk. Hij voegt daar aan toe: "Per ongeluk waren de watergeuzen ook erg fanatiek."

Wij citeren Jef verder: "De lezing van de tekst is ook nuttig: éénmaal daags lezen en een aflaat van 100 dagen verdiend zonder dat het iets kost. De aflaten komen in geval van overschot in een aflaten-pool terecht zodat mogelijk uw grootste vijand er nog plezier aan heeft. Is dat niet christelijk?"

En daar het publiek van heemkundekringen meestal een respectabele leeftijd hebben, geldt wel de gedegen Weldse uitdrukking 'Als ze oud zijn geworden, beginnen ze allemaal wijwater te pissen.' "

Hier volgt de tekst uit het boekje:

"Heilige Nicolaus en Gezellen, Martelaren van Gorkom, welk bewonderenswaardig voorbeeld van christelijken moed hebt gij mij gegeven, toen gij blijmoedig de wreedste folteringen en zelfs den dood doorstondt om onverschrokken te belijden de wezenlijke tegenwoordigheid van Jezus Christus in het Allerheiligste Sacrament des Altaar en

het Primaat van den Paus van Rome, het zichtbaar hoofd der Kerk.

Helaas, in deze droeve tijden zijn er talrijk velen, die leven alsof die waarheden des geloofs hen niet aangingen. O roemrijke Martelaren, wilt voor ons allen verkrijgen, niet alleen met standvastig geloof die grondwaarheden te gelooven, maar ook de heilige Geheimen van het Lichaam en Bloed des Heeren altijd te eerbiedigen, en nederig in alles te gehoorzamen aan den Stedehouder van Jezus Christus. Amen.

Eénmaal daags 100 dagen aflaat – Leo XIII, 16 Maart, 1897."

Tekst 2

De Relieken van de martelaren van Gorcum
door Eddy Put en Craig Harline

In het boek "Verloren Schapen, schurftige herders. De helse dagen van bisschop Matthias Hovius", uitg. Davidsfonds – Leuven, gaan de auteurs in op de moeizame weg naar de heilig-verklaring van de martelaren van Gorcum, onder wie wij onze heilige Nicolaus Poppelius tellen. Ons lid Jos Huysmans vestigde onze aandacht op deze tekst. Omdat Nicolaus iemand van ons was en zelfs zijn naam opgenomen zag in de naam van onze vereniging, vonden wij het de moeite waard om de tekst in ons tijdschrift op te nemen.

15 april 1619

Eén volledig doodshoofd, enkele fragmenten van schedels en een aantal lange beenderen werden door de aartsbisschop een voor een zorgvuldig onderzocht. Voor hem zaten Jacobus Nesseus en Arnoldus de Witte, twee franciscanen die in de buurt van Den Briel deze stoffelijke resten hadden opgegraven. Ze waren ervan overtuigd dat ze afkomstig waren van de negentien priesters en religieuzen uit Gorinchem (Gorcum) die er in 1572 door een bende dronken soldaten uit het Staatse leger op gruwelijke wijze waren vermoord. Het wedervaren van de 'martelaren van Gorcum' kreeg

een grote symboolwaarde. In 1603 was er een gedetailleerd verslag van hun terechtstelling gepubliceerd. Onmiddellijk na het sluiten van het Twaalfjarig Bestand werden er - vooral onder impuls van de minderbroeders - expedities op het getouw gezet om de stoffelijke resten van de martelaren van Gorcum te gaan opgraven.

Vroeger al had Hovius een aantal in Den Briel gevonden beenderen als relieken erkend. Op 18 oktober 1618 waren ze na een plechtige, door de aartsbisschop zelf opgedragen mis in een indrukwekkende processie van de Brusselse Sint-Goedelekerk naar het klooster van de minderbroeders overgebracht. De aartshertogen, de nuntius, de regeringsraden, de Brusselse stadsmagistraat en de gilden waren mee opgestapt. Meer dan vijfduizend gelovigen hadden met een brandende kaars in de hand deelgenomen aan de optocht, waarin ook afbeeldingen van de negentien martelaren en een met edelstenen versierd beeld van Sint-Franciscus werden megedragen.

Aangemoedigd door deze eerste successen gingen de minderbroeders verder met hun queeste. Dat Andreas de Soto, minderbroeder en biechtvader van Isabella, de onderneming leidde, was aan de bijval uiteraard niet vreemd. De resultaten van de laatste expeditie lagen op die bewuste dag in april op de tafel voor de aartsbisschop, tot wiens bevoegdheid het behoorde om de resten authentiek te verklaren. Het was geen alledaagse klus, maar Hovius had in de loop der jaren in dit soort aangelegenheden wel enige ervaring opgedaan. In 1585 had hij de leiding gehad van de recuperatie van de verspreide relieken van Sint-Rombout. Op zich was de erkenning van relieken al geen sinecure. De verering van en de handel in heiligenbeenderen werden bovendien door de protestanten - niet altijd ten onrechte - belachelijk gemaakt. Er bestonden wel degelijk misbruiken. Hovius herinnerde zich nog levendig hoe Hendrik Costerius indertijd een lucratief handeltje had opgezet zonder zich al te zeer te bekommeren om de authenticiteit van wat hij aanbood.

Ook de aartshertogen hielden er een indrukwekkende reliekenverzameling op na. Een van de topstukken uit de collectie van Isabella's vader Filips

II was een hostie met drie bloedvlekken, die naar verluidt in juni 1572 in Gorcum door godslasterende soldaten vertrappt was en die als *Sagrada Forma* aan het Spaanse hof werd vereerd. Ongetwijfeld was Hovius van deze devotie op de hoogte. Hij wist echter niet dat de akte van authenticiteit die de hostie in kwestie vergezelde, een vervalsing van het zuiverste water was. Naast kwaad opzet kon er ook menselijk falen in het spel zijn. De stoffelijke resten van de H. Albertus van Leuven, die in 1612 op verzoek van de aartshertogen met het nodige uiterlijk vertoon van Reims naar Brussel waren overgebracht, bleken later niet van de vorstelijke patroonheilige afkomstig te zijn. Uiterste voorzichtigheid was derhalve geboden.

Nesseus en De Witte verklaarden onder ede dat ze de beenderen die ze bij zich droegen, zelf hadden opgedolven. Ze legden een notariële akte voor waarin twee getuigen attesteerden dat de plek waar ze gegraven hadden, wel degelijk de plaats was waar de paters waren terechtgesteld. De wetenschap dat de site vroeger nooit als kerkhof gebruikt was, moest alle twijfel over de echtheid van de resten wegnemen.

Blijkbaar werd Hovius overtuigd door de voorgelegde bewijsstukken. Hij stelde een plechtige akte op waarin hij de authenticiteit van de relieken bevestigde en toestemming gaf tot publieke verering. Niet iedereen was echter zo snel voor de zaak gewonnen. Op 23 juli kreeg de aartsbisschop het bezoek van enkele Ieperse minderbroeders, die hun beklag deden over het feit dat het Ieperse vicariaat niet wilde instemmen met een processie ter ere van de martelaren van Gorcum. Daags nadien liet Sanseverino, de nieuwe nuntius, op de koop toe weten dat het raadzaam was het antwoord van Rome af te wachten. Hovius ging dezelfde dag nog naar hem toe om hem tot andere gedachten te brengen, met het argument dat twijfel en onduidelijkheid bij het volk schandaal zouden verwekken. De nuntius liet zich echter niet vermurwen. Enkele weken later meldde Borghese vanuit Rome, dat er, ondanks de projecten van de aartsbisschop, met de verering van de martelaren van Gorcum gewacht moest worden tot de Congregatie van de Riten hierover uitspraak had gedaan.

Hovius was van mening dat hij krachtens de be-

sluiten van Trente als bisschop de macht had om toelating te geven tot publieke verering, maar Rome dacht daar uiteraard anders over. Terwijl de aartsbisschop er niet in slaagde om de canonisatie te versnellen, hadden de jezuïeten, die in vergelijkbare dossiers meer doortastend optraden, blijkbaar meer succes. In 1617-1618 had Rubens voor hun nieuwe kerk in Antwerpen twee grote altaarstukken geschilderd met afbeeldingen van Ignatius van Loyola en Franciscus Xaverius. Daarmee liepen ook zij danig op de feiten vooruit, want beide jezuïeten zouden pas enkele jaren later tot de eer der altaren verheven worden.

Päs in 1621 zou vanuit Rome het fiat komen voor een beperkte verering van de relikwieën van de martelaren van Gorcum. Na Trente was de procedure gevoelig verstrakt. De laatst gecanoniseerde heilige was Carolus Borromeus. In 1622 zouden onder meer Teresa van Avila, Ignatius van Loyola

en Franciscus Xaverius heilig verklaard worden; De negentien van Gorcum kregen die eer pas in 1867 toebedeeld. Zo verkreeg Hovius, zij het met enkele eeuwen vertraging, uiteindelijk toch waar hij voor had geijverd. Was het onderzoek van de relieken voor hem een ritueel waarin hij zijn verantwoordelijkheid ter harte nam, het gehakketak met Rome moest hij erbij nemen. Is het verwonderlijk dat de aartsbisschop, na zijn discussies met de kapittels, de aanvaring met Costerius en de Gorcum-affaire, nooit zelf naar Rome Reisde?

Voor de lezers die meer wensen te vernemen over de martelaren van Gorcum en onze heilige Nicolaüs Poppelius verwijzen wij naar de volgende afleveringen van ons tijdschrift:

- *Jaargang 1 nr. 1 (blz.27-32) , nr. 2 (blz.36-41), nr. 3 (blz.90-96) en nr. 4 (blz.125-128)*

Op 10 juni 2005 wordt Josephina (Fien) Bols uit Weelde 100 jaar

door Jos Bols en Marinus Willems

In het vooruitzicht van de viering van haar eeuwfeest zijn we op bezoek geweest bij Fien Bols uit de Koning-Albertstraat te Weelde. Nog steeds helder van geest en in goede lichamelijke conditie, zo troffen we haar aan. Ze vertelde levendig over haar familie, haar jeugd en haar gezin en eindigde met een 'goede raad' om de 100 te halen.

Fien was een dochter van Jan Bols (03/11/1867–06/11/1949) en Maria Kolen (24/08/1868–28/01/1915), die trouwden op 10 mei 1896. Haar ouders belandden als eersten in een boerderij op 't Schoot te Weelde. Haar vader had die twee jaar na zijn huwelijk gekocht voor de prijs van 15000 Belgische frank. Dat was de prijs voor niet alleen het gebouw, maar ook de erbij liggende grond. De volksmond zei, dat hij hiermee zijn doodvonnis getekend had, zo slecht was deze grond.

Fiens grootouders langs vaders kant

De grootouders van Fien waren Laurentius Bols (3/3/1825–21/10/1895) en Lucia Pelkmans (9/9/1829–12/9/1903). Zij woonden in Weeldestraat. Dit gezin had behalve Fien nog drie kinderen: Louis, Johanna en Catharina.

Zoon Louis trouwde met Lisa Haagen en was schaapboer. Hij kocht het huis van vader voor 25000 Bef. Dus, het stamhuis Bols stond in Weeldestraat, in de buurt van het huidige huis van Jan Van Hees. Dochter Johanna huwde met Jan De Bont en woonde in de Meir, in het huis waar nadien Janneke Mertens heeft gewoond. Dochter Catharina trouwde Cornelis Van Eyndhoven. Die hadden hun domicilie in de Elzenstraat, in het huidige huis Jespers (Jeppe). Cornelis Van Eyndhoven was de peter van Fien.

Laurentius Bols was burgemeester van Weelde van 1879 tot 1895.

Fiens grootouders langs moeders kant

De ouders van Fiens moeder waren Adrianus Kolen (26/2/1832-5/04/1916) en Maria Moonen (9/8/1833-26/4/1910). Grootvader Kolen was landbouwer, maar ook geruime tijd burgemeester van Weelde, zelfs van 1896 tot 1915.

Het gezin Bols-Kolen

De ouders van Fien hadden 10 kinderen: 5 jongens en 5 meisjes. De oudste was Adriaan (Jaan), geboren in 1897, en de jongste Louisa die op de wereld kwam in 1913. Fien was de zesde in de rij en nog geen 10 jaar toen ze op 28 januari 1915 haar moeder verloor ingevolge een luchtpijp-ontsteking. Ze heeft tijdens haar ziekte vaak bij grootvader Kolen verbleven. Het huishouden op 't Schoot werd ondertussen gevoerd door Fiens oudste zus Lies, die toen 17 jaar was. Bij het werk op de boerderij moesten de oudste zonen, Jaan en Floor, helpen. Vanop het Schoot moest Fien elke dag op haar klompen naar de school in de Dijk (nu Koning Albertstraat) langs een klein, slijkerig pad. De kinderen kwamen vaak met natte voeten in de school, zeker in de winter. Doch ze waren gelukkig en vooral tevreden.

Als klein meisje moest Fien vaak mast (dennen-boompjes) helpen planten 'op het goed van den heer' (Roger Van Havre) in de Overheide. Ze herinnert zich nog goed, dat ze er ooit ontzettend veel plantjes heeft moeten helpen zetten. "Ik vergeet het nooit!" zegt Fien.

's Avonds stond er thuis altijd eten op tafel, meestal een grote pan met gebakken patatten en daarna boekweitpap, want die at vader graag. "Ik zal het nooit vergeten en zeker die vieze smaak niet, maar daarmee hadden we wel genoeg gegeten" zucht Fien. Daarna was er nog geen radio en zeker geen T.V.. Het was er steeds stil in huis. Vader was een zwijgzaam man, maar hij had veel gezag over zijn kinderen. Na het dagelijks rozenhoedje moesten de kinderen vooral bezig zijn met breien, naaien enz., maar ze moesten vooral vroeg gaan slapen.

Feest was het als er een varken werd geslacht. Dat moest deels op en de rest werd gepekeld of onder vet gezet in vetpotten, voor later. Stierf er een koe, dan werd de hele buurt opgetrommeld. Ze werd vlug geslacht en alle burens en kennissen kochten een stuk vlees om de schade te beperken, maar het was dan wel feest op de tafels.

En Fien vertelt verder: "Ik ben tot mijn veertiende naar de school geweest. Zelfs mocht ik enkele maanden vroeger thuis blijven, want ons Lies ging trouwen en ik moest haar taken in het huishouden overnemen". Op haar zeventiende werd zij dienstmeisje bij Jan Heyns en Jo (Zjo) De Bont op de Brein. Peinzend haalt Fien haar herinneringen daaraan naar boven: "Ja, dienstmeisje...ik moest er al het werk doen...Moeder was juist bevallen van haar derde kind en ik mocht al direct beginnen met de afwas...maar wát een afwas! En zo ging

het maar door: werken de ganse week, van de morgen tot den avond en om drie à vier uur mocht ik 's zondags in de namiddag naar huis. Maar 's avonds moest ik reeds terug zijn. Soms was ik bang in het donker en dan ging mijn jongere broer mee als gezelschap. En dat allemaal voor 500 frank per jaar, meestal te betalen als er een koe verkocht was!" Maar Fien vond het er wel plezant. Jan Heyns leerde haar het leven kennen en zijn jongere zus Lies werd haar vriendin. Het was er altijd leuk. Fien noemt het 'den zoeten inval'. Tegenover Jan Heyns woonde de familie Brosens. Mit Brosens trouwde later met Fiens broer Jaan. Daar was ook de zoon Jef. Die bouwde samen met Clement Van den Borne en Frans Van Gorp uit Ravels de eerste radio in Weelde en Fien mocht komen luisteren: "met een soort draad in mijn oren...en ik hoorde stemmen en muziek. Er ging ne nieuwe wereld voor mij open" lacht Fien.

En Fien gaat verder: "Ik wist al veel van Jan Heyns, maar op een dag, kort voor den trouw van ons Lies vroeg deze aan mij en ons Plin (Pauline) hoeveel kinderen dat ze zou mogen kopen, ...of zal ik het maar aan meneer pastoor vragen? Die zal het wel weten." Fien leerde haar man, Fons Verwimp, kennen op de Sint-Jacobskermis. Deze kermis bestaat al lang niet meer. Het was in 't Singeltje.

Daar stonden toen drie herbergen, maar vooral bij Dikke Albert (Albert Van den Driesche) was er leute. "Wat zou ik het nog graag eens beleven" voegt Fien eraan toe. Samen met Pauline, die al een vrijer had (Alfons Van den Akkerveken), trok Fien met haar eigen vrijer Fons Verwimp naar 't Heilig bloed in Hoogstraten. Op de kermis daar zat een waarzegster met een kindje op haar arm...Fien zou het wagen om haar toekomst te laten voorspellen... "Nadat ze de kaarten had geschud, wist ze mij te vertellen dat ik zeker met Fons zou trouwen. Thuis waren ze er immers tegen en nog straffer: ze wist me precies te vertellen hoeveel geld er op mijn spaarboekje stond." zegt Fien. "Nu kon ik gerust trouwen en ik deed het op 16 september 1930. We trokken in bij de ouders van Fons in 't Hoog Huis onderweg Poppel." gaat Fien verder. Fons heeft altijd hard moeten werken voor een klein loon. Hij begon in Poppel bij brouwer Floor Botermans. Daarna werkte hij lang in

de betonfabriek van de zonen van 'den dokter', de gebroeders Van Baelen, en later nog in Holland. Hij eindigde als gemeentearbeider in Weelde. Fien zelf werkte bij Dikke Albert en haar oudste zus Lies in de Hegge, maar die moest later vooral thuis zijn bij Fiens negen kinderen en nog later bij de ouders van Fons. Fons is te vroeg gestorven, op zijn 74 jaar. "Maar, ik heb negen goei kinderen: 5 zonen en 4 dochters, 16 kleinkinderen en 17 achterkleinkinderen." voegt Fien er trots aan toe. Het noodlot sloeg ook wel eens toe, onder andere toen Fien zes weken het bed moest houden, omdat ze 'het geel' had. Maar ze was er door gekomen. Ook was het verlies van haar kleindochter Greet een zware klap, maar vooral toen zij in 1997 haar oudste dochter Marie moest afgeven en onlangs nog de man van Anneke, Jan Van Dun. "Maar nu is de 100 in 't zicht en ...ik wil en zal er komen" besluit Fien resoluut.

Hoe wordt men 100 jaar?

Fien weet op deze vraag een antwoord te geven in zes raadgevingen.

1. Bezig blijven

"Toen pastoor Cornelissen de parochiezaal bouwde, heeft onze Fons zich kandidaat gesteld als verantwoordelijke en voor het onderhoud van de zaal. Na zijn dood in 1976 heb ik de taak van hem overgenomen. Ik bewaar de sleutels en houd die zolang ik kan, maar het opruimen moeten de jongeren doen. Ik ga wel kijken of ze het goed doen."

2. Je over niets druk maken

"Dit is soms wel moeilijk" voegt Fien daaraan toe.

3. Dagelijks minstens een half uur buiten komen

"Dat is wandelen of nog beter: in de tuin werken."

4. Schraal eten

"Tweemaal per dag peperkoek eten en al wat lekkers is vermijden, dat voel je het best aan je maag."

5. Wekelijks kaarten

"Dat is goed voor je verstand." vindt Fien.

6."Tot slot: dagelijks neem ik het rozenhoedje in de hand."

Met deze wijze raadgevingen eindigt ons gesprek met Fien. Wij wensen haar nog enkele verkwikkende jaren in goede gezondheid toe.

1905-2005 "100 jaar Koninklijke Fanfare Sint-Nicolauskring in een notendop"

door Alois Vinckx

Sylvain Jacobs (Nieuwrode 28.06.1861 – Sint Pieters-Rode 26.12.1947), pastoor van de parochie St. Michiel te Weelde van 1896 tot 1926, en er vooraf ook nog tien jaar onderpastoor, was zeker niet aan zijn proefstuk toen hij op 30 juli 1905 een fanfare oprichtte. In 1894 stichtte hij reeds een plaatselijke afdeling van de Boerenbond en in 1899 startte onder zijn impuls de Stoommelkerij "De Verbroedering". Voor de oprichting van de fanfare, in de schoot van de Boerenbond zoals men dat toen noemde, had hij zowat al "het groot" van 't dorp bijeen geroepen: burgemeester Adriaan Kolen, notaris Stanislas Gillis, secretaris Karel Vloemans, gemeenteontvanger Edmond Swaan, Frans Verheyen die bezig was met de bouw van brouwerij De Zwaan, vooraanstaande boeren als Charel Van Loon en Jan Bax en als deken (erevoorzitter) Christiaan Van Loon die voorzitter van de Boerenbond was. Samen stelden zij "Het Reglement der Fanfarenmaatschappij" op: de statuten, voor werkende (spelende) leden en ereleden (donateurs). Deze laatste zorgden voor het grootste stuk van de inkomsten, de rest bestond uit de ontelbare boetes die bij het minste vergrijp door de "boete-inner" bijeen werden gesprokkeld.

Dat de nieuwe maatschappij de naam Sint Nicolauskring – hoe vreemd die ook klinkt voor een fanfare – meekreeg, lag in het Weelde van toen voor de hand. Zo'n naam garandeerde enthousiaste belangstelling en onvoorwaardelijke financiële steun. Men is geneigd te denken dat onze eerste muziekmaatschappijen werden opgericht om de vrije tijd te doden! Niets is echter minder waar. Want bedenken we wel dat in het begin van de vorige eeuw het begrip "vrije tijd" gewoonweg niet bestond althans niet zoals wij dit nu ervaren. Er was zo weinig vrije tijd omdat de arbeidstijd haast alles opslorpend was. Toen bestond het probleem van de vrije tijd nog niet. Er wordt ook wel gedacht én geschreven dat onze muziekmaatschappijen ontstaan zijn om onze volksmens ontspanning te bieden en daarom duidelijk gericht

waren op feest- en kermisvieren. Dit is echter alleen zo voor diegenen die ons vroegste korpsleven slechts "aan de buitenkant" bekijken. Er zijn zoveel aanduidingen die ons ertoe doen besluiten dat onze fanfares en harmonieën ook toen reeds een volksofvoedende betrachting hadden.

Dit was zeker het opzet van pastoor Jacobs die in 1905 ook de eerste parochiezaal -Den Boerenbond- met eigen middelen liet bouwen. Het was, voor die tijd, een prachtige theaterzaal waarvan de St. Nicolauskring het eigenlijke toneel en de genummerde banken voor haar rekening nam. Trouwens, reeds in 1906 wordt de fanfare uitgebreid met een toneelkring. Maar er was meer. Jacobs was het beu om beroep te doen op de fanfare van Oosthoven, die bestuurd werd door zijn goede vriend pastoor Kruyfhooft, eveneens een gedreven Boerenbonder. Hij deed beroep op het korps van Oosthoven om de grote feestelijkheden zoals de processie van Den Heilige, luister bij te zetten. Hij had ook beroep kunnen doen op de fanfare van Poppel want die bestond al van 1890, maar dat lag blijkbaar iets te gevoelig, precies omwille van de discussie omtrent de afkomst van de H. Nicolaus Poppelius, maar dat is U, als heemkundige, wel bekend. En dan was er nog het feit dat België in 1905 reeds(!) 75 jaar bestond. Dat zou in Weelde op 27 augustus 1905 uitbundig gevierd worden. De nieuwe zaal zou klaar zijn en de fanfare was er ook klaar voor want koster-organist Joannes Maas (Neeroeteren 16.01.1846-Weelde 28.02.1923) was reeds geruime tijd bezig met de opleiding van jonge blazers met het oog op een fanfare. Pastoor Jacobs noteert op dat moment al 38 spelende leden!

De St. Nicolauskring kende een succesvolle start. Niet moeilijk met een gedreven pastoor-voorzitter en twee hoog begaafde musici als muziekmeesters. Aanvankelijk was dat Joannes Maas en vanaf 1906 tot 1922 Louis De Bont (Weelde 19.06.1879 –10.04.1958) die ook de post van kosterorganist had overgenomen. Beiden waren afgestudeerd op basis van, wat wij thans conservatorium noemen. Ook de toneelkring kende een

Fanfare Sint-Nicolauskring bij het vijftigjarig bestaan in 1955

hoge vlucht. De muziek- en toneelavonden van de St. Nicolauskring waren tot ver in de omtrek bekend. Van heinde en ver kwamen de genodigden naar Weelde. Het waren doorgaans goede relaties van Jacobs die hen als ereleden - en jaarlijkse donateurs - wist aan te werven. In 1922 gaf Louis De Bont, omwille van privé-aangelegenheden zijn ontslag en werd hij vervangen door Stanislas (Stan) Van Hees, een van de "betere" muzikanten uit eigen rangen. In 1926 verliet pastoor Jacobs Weelde en met hem verdween het vuur uit de St. Nicolauskring. De statuten voorzagen dat de pastoor van St. Michiel voorzitter van de fanfare moest zijn, maar de opvolgers van Jacobs: Janssens (1926-1933), Bouwen (1933-1947) en Heymans (1947-1966) hebben de fanfare nooit met dezelfde geestdrift bestuurd. In 1930 werd omwille van het vijftienvijftigjarig bestaan de titel "Koninklijke" toegekend. Ondertussen werd Weelde in twee gespleten door de oprichting van een zelfstandige parochie St. Jan in Weelde Straat. De details omtrent deze pijnlijke episode zijn U als trouwe lezer van "De drie Goddelijke Deugden" wel bekend. De St. Nicolauskring overleefde deze parochiale oorlog wonderwel. Het drietal, meester Van Beek, meester Raaymakers en ook wel meester Gouwy wisten al die jaren een, weliswaar wankel, evenwicht te bewaren. Drie Turnhoutse muzikleraars wisselden elkaar af in de jaren dertig en telkens er een leemte kwam was er meester Van Beek om

die op te vullen. De muziek- en toneelavonden van de fanfare hielden stand en waren zelfs bij machte om weer even de dorpsheisa te vergeten. Ruim twintig jaar later zou meester Raaymakers ons nog als jong bestuurslid toevertrouwen: "gelukkig staan jullie nu met twee voeten stevig op de grond, wij hebben altijd moeten dansen op de slappe koord". De oorlog '40-'45 was blijkbaar lang genoeg om de heetste gemoederen wat af te koelen en in 1945 al ging de fanfare met meer geestdrift dan ooit terug van start. Remi Bols nam toen de muzikale leiding op zich. Een wat wereld (dorps)vreemde pastoor Heymans liet als voorzitter weliswaar het bestuur over aan, voornamelijk de ondervoorzitter Alfons Raaymakers maar verzette zich in 1956 met alle macht tegen de verhuis van de fanfare naar het nieuw repetitielokaal: café Hofkens in de Straat. Deze verhuis was nodig omdat het vertrouwde lokaal, de Boerenbond, versleten was, te groot om te verwarmen met een verouderde kolenkachel en absoluut niet meer voldeed aan de eisen van een fanfare die met haar tijd wou meegaan. Staf Van Leuven nam de muzikale leiding over van Remi Bols en pastoor Heymans nam ontslag. Meester Raaymakers werd de nieuwe voorzitter en samen met Van Leuven en de nieuwe secretaris Henri Van Eyndhoven zette hij de St. Nicolauskring op het goede spoor richting "veelbelovende toekomst". De tijden waren veranderd. Dank zij een sterk doorgedreven vertechnisering van de arbeid en de wet-

telijke reglementering van de arbeidstijd ontstond er het nieuwe fenomeen: "de vrije tijd" en meteen ook die oneindige waaier van ontspanningsmogelijkheden. Onze muziekverenigingen werden hierin opgenomen en gemanipuleerd, maar dan niet meer in zoverre ze kunst en cultuur dan wel in zoverre ze sensatie konden bieden! De teevée verdrong het amateurtoneel uit onze zaaltjes. De dorpsfanfare en -harmonie dreigde naar het rijk van de aftandse folklore verwezen te worden. Maar echte waarden laten zich niet zo maar versjacheren. Onder impuls van Staf Van Leuven werd in 1958 een drumband opgericht en in 1972 werd een majorettenkorps op de been gebracht. Dat herstelde de onmisbare band met de jeugd. Er werden uniformen aangeschaft, er werden prijzen behaald in diverse muziekwedstrijden en vooral omwille van het vernieuwde aanbod van jong geïnteresseerden bouwde Henri Van Eyndhoven aan een heus muziekschooltje. Jong talent werd opgeleid en zo mogelijk doorverwezen naar de pas opgerichte Muziekacademie voor vervolmaking. Staf Van Leuven ontviel ons te vroeg. Henri Van Eyndhoven nam ook zijn taak over maar ook hij moest te vroeg afhaken. Drumband en majoretten

kenden snel hun hoogtepunt en verdwenen geruisloos, maar dan onmiskenbaar ten voordele van de eigenlijke fanfare. Een verjongd bestuur bleef niet bij de pakken zitten. Er werden jonge dirigenten aangetrokken die nieuwe (moderne) blaasmuziek introduceerden zodat de jonge generatie zich ook thuis voelt in deze discipline.

En anno 2005 staat er weer, of is het toch "nog altijd", een fanfare, een St Nicolauskring, jong en dynamisch als nooit voorheen, nu ook elegant en charmant dank zij de massale interesse van ook meisjes en jonge vrouwen en dat onder leiding van een dirigente uit eigen rangen en weer met een conservatorium-opleiding.

Als dat geen garantie voor de toekomst is! Voor hen betekent musiceren duidelijk een cultuur bedrijven die bestaansvreugde schept. Een bestaansvreugde die verveelvoudigd wordt bij het musiceren in groep en welke bij publieke optredens wordt overgedragen op de gemeenschap waarvan zij een onafscheidelijk deel zijn. Het is dé opdracht van de fanfare, al honderd jaar lang!

Het geslacht Van den Nieuwenhuysen te Weelde

door Leo Adriaenssen

I. Bartholomeus Henricx van den Nuwenhuysen, geboren omstreeks 1430 was molenaar, althans eigenaar van de voorste Baeschotse watermolen te Diessen. Hij trouwde met jonkvrouw Heylwich van Weelde, die vermoedelijk een dochter was van heer Willem Henricx van Weelde te Weelde. Hun kinderen waren:

1. Goyaert, volgt onder II.A.
2. Heylwich, volgt onder IIB

II.A. Goyaert Bartholomeus van den Nuwenhuysen van Weelde, schildknaap, geboren rond 1460. Hij woonde te Weelde en was klerk (secretaris) en meier van Ravels, een grondheerlijkheid van de abdij van Tongerlo. Op 29 mei

1489 verkocht hij "*hondert ende XXV stocken byen, hem toebehorende, die nu staende zijn tot Beest ende tot Rummen inden lande van Gelre*"; hij beurde een gulden per stuk. Bij Yken Jans van Gorop, dochter van Jan Godtschalx van Gorop uit Hilvarenbeek, woonachtig te Weelde, was hij vader van:

A. Bartholomeus Goyaerts van den Nuwenhuysen van Weelde, volgt onder III.A.

B. Heer Jan van den Nuwenhuysen werd in 1527 geïmmatrikuleerd aan de universiteit van Leuven en werd later priester. In 1549 bezat hij een kapelanie te Weelde.

C. Mr. Franchoijs van den Nyeuwenhuysen, studeerde sedert 1517 te Leuven. Evenals Jan werd hij priester. Te Weelde en Aarschot bezat hij altaren. Hij woonde niet te Weelde, wel stichtte hij er in 1566 of later een mis voor zichzelf, zijn ouders, zijn broer Jan en zijn zusters Maria en Barbara.

Godeschalk van den Nieuwenhuysen

D. Barbara Goyaerts van den Nuwenhuysen

E. Heylwich Goijaerts van den Nuwenhuysen
zal voor 1563 zijn overleden

F. Maria Goyaerts van den Nuwenhuysen
trouwde met Bartholomeus van Tuldcl Henricx te Hilvarenbeek, die later hertrouwde met Dingen Claes de Gruyter. Zijn ouders Henrick Aert Jan Aerts van Tuldcl en Metken Aerts die Brouwer volgde hij op als hovenaar van Tuldcl, de grote hoeve onder Esbeek van de abdij van Averbode. Voorts was hij eigenaar van de "hoeff opte Craenmeer" te Esbeek onder Hilvarenbeek.

G. Dominicus van den Nieuwenhuysen, volgt onder III.B.

II.B. Heylwich Bartholomeus van den Nuwenhuysen van Weelde trouwde met Jacop Peters van Poppel alias van Wyflet te Poppel. Jacob werd in 1467 ingeschreven als student aan de universiteit van Leuven. Hij was eigenaar van de Rovertse watermolen op de grens van Hilvarenbeek en Poppel en bezat het maalrecht van Poppel. Schutjes giste, dat de heerlijkheid Poppel eertijds had toebehoord aan de familie Van Wyflet, omdat deze het heerlijke huis aldaar bezat. Inderdaad bewoonde in de eerste helft van de zestiende eeuw mr. Bartholomeus Wyflet het

Poppelse "*Hooghuis*". Het is mogelijk dat Jacobs moeder een Van Wyflet was. Waarschijnlijker is dat zijn grootvader, Jacobus van Baertwyc, de uit Baardwijk afkomstige Jacob van Wyflet was. Deze kon dan inderdaad in het bezit van Poppel zijn gekomen, zodat zijn zoon zich met recht Peter van Poppel mocht noemen.

III.A. Barthelmeus van den Nuwenhuysen van

Weelde, geboren circa 1500, in 1518 student te Leuven. Hij woonde te Weelde, waar hij schepen was in de bank van Weelde en Poppel. Van zijn ouders erfde hij "*het hoffmetten hoegen berch ende legenberch ende een bogartken dair aenliggende bynnen waters, met allen den graften ende wateren dair om gaende ende wesende*", te Weelde aan de kerk. Blijkens een brief van zijn zoon Franchoeys was hij in 1540-1558 meier en sekretaris van Ravels. In 1546 wordt hij inderdaad vermeld als meier, maar in 1549 heet hij "*pridem villicus in Ravels*"; hij blijkt dan wel "*minister*" te zijn. Zijn broer Dominicus is in 1550 de "*modernus villicus*". Maar toch treedt Barthelmeus rond 1555 weer op als meier en zijn zoon Franchoeys schijnt gelijk te hebben. Ik vermoed dat Barthelmeus als meier is opgevolgd door zijn broer Dominicus, maar namens deze het ambt bleef waarnemen. In de bovengenoemde brief schreef Franchoeys van den Nieuwenhuysen, dat zijn vader als sekretaris en meier "*coopdagen gehouden heeft ende de coopcelen daer afgeschreven, waer inne de kersse bij den selven meier is ontsteken geweest ende de coopers metten kerssen uijtganck aenden coop zijn gebleven; ende voorts bij den selven oock veel schepenen brieven vuytgemaect zijn geweest, soo veele te meer, dat oock geloiften als erfgen: als oock geloiften bijden vonnisse voor den selven meier ende schepenen zijn gepasseert. Desgelijcx alle scheijdingen ende deijlingen van erffgronden, naderschappen, contracten voir den selven meier ende schepenen zijn gepasseert*". Dit konform de keuren van Ravels van 1552, waarin voorts werd bepaald "*datmen alle scepenen brieven sal prothocolleren; ende dair voir sal die secretaris hebben van elcken brieve eenen halve stuyver van prothocolleren, behoudelijck den scepenen ende clerck huer oude briefrechten*". In 1559 verwierf de abdij van Tongerlo, die tot dan alleen beleend was met de lage jurisdictie van Ravels, ook de

middelbare en hoge heerlijkheid van het dorp. Dit betekende een aanmerkelijke toename van de bevoegdheden en emolumenten van de meier en de sekretaris. De ambten werden dan ook personeel gescheiden. Barthelmeeus van den Nieuwenhuysen is waarschijnlijk sekretaris gebleven. Bij Lynken Janssen Smeyers was hij vader van:

1. Franchoy van den Nyeuwenhuysen, volgt onder IV.A.

2. Goyvaert Bartholomeus van den Nyeuwenhuysen alias Tsmeyers, te Weelde, geboren rond 1540 en in de zomer van 1603 overleden aan de "*gave oft peste*". Ook zijn vrouw Cathalyn Michiels en twee van hun kinderen stierven dat jaar aan de pest. Hun overige kinderen waren:

- a. Marie Govaerts van den Nyeuwenhuysen, begijn te Turnhout
 - b. Ida Govaerts van den Nyeuwenhuysen alias Smeijers werd op 7 oktober 1610 geprofest als begijn te Turnhout en overleed daar op 8 oktober 1636
 - c. Heylken Govaerts van den Nieuwenhuysen van Weelde alias Smeyers trouwde met Nicolaes de Borchgreve, notaris, meier en sekretaris van Ravels
- 3. Yken Bartholomeus van den Nuwenhuysen** trouwde in eerste echt met Henrick Scherders en na diens dood met Jacob Baelmans "aen het Geeneynde" te Weelde. Jacob, die tussen 1612 en 1621 overleed, was een zoon van Peter Adriaen

Baerlmans, president van Weelde, en van Marie Jacob Merten Schuermans. Ykens kinderen waren:

- a. Peeter Scherders
- b. Christiaen Scherders
- c. Henrick Scherders, in eerste echt gehuwd met Enneken Hoppelbreecx en in tweede met Catlyn Vermayen
- d. Maeyken Baerlmans, gehuwd met Jan de Prettere J.U.L. te Brussel, zoon van Jan de Prettere te Lier en van Catharina de Cuypere. Hun dochter Catharina trouwde in 1652 met Jan Baptist Christyn, kanselier van Brabant
- e. Catlyn Baerlmans, gehuwd met Cornelis van de Laeck
- f. Mr. Jan Baerlmans, heer van Steenweghem "*advocaet inden rechten, secretaris vande hoogweerdigen heer conservateur der privilegiën vande universiteyt van Loven*", gehuwd met Geertruyt van Schutteput

4. Engel Bartholomeus van den Nyeuwenhuysen was gehuwd met Hans Meeus Goessens, schepen van Weelde (evenals zijn vader Bartholomeus en zijn grootvader Peeter Goossens), herbergier en bierbrouwer in de grote huizing waar voordien mr. Dominicus van den Nieuwenhuysen had gewoond. Hans had in maart 1629 enige tijd de simpele Laureys Ghysben van den Nieuwenhuysen uit Diessen te gast. Engel is te Weelde overleden op nieuwjaarsdag 1632 ("*legavit pauperibus III fertellas siliginis*

Het wapenschild van de familie Van den Nieuwenhuysen

distribuendis") en Hans volgde haar op 1 november 1636. Hun kinderen, die in 1642 de huizing verkochten aan Guiliam Lemmens, sekretaris van Weelde, waren:

a. Marten Jan Bartholomeus Goossens, schepen van Weelde, gehuwd met Elysabeth, dochter van Jan Wouter Swaenen en van Tanneken Aertssen van der Haghen.

b. Angela Goossens, gehuwd met mr. Adriaen le Plat, praktijzn en prokureur bij de Grote Raad te Mechelen. Deze trouwde in tweede echt met Barbara la Palma

c. Heylwich Jan Goossens, gehuwd met Herman Geerit Hermans Noodens

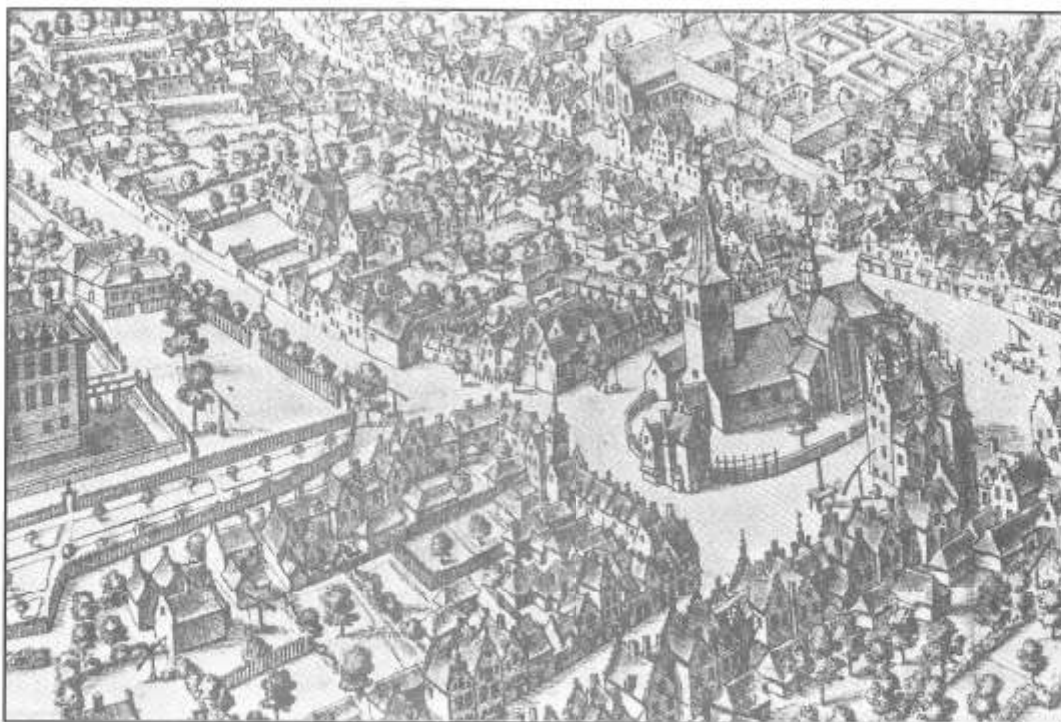
d. Heer Geeraert Goossens, kanunnik te Geel

e. Syken Jan Goossens, gehuwd met Sebastiaen Hermans de Molder uit Hilvarenbeek, molenaar en schepen van Weelde. Hij was een zoon van Herman Sebastiaens de Molder (molenaar te Hilvarenbeek) en van Claerken Aert Willem Thielmans. Eerder was hij gehuwd geweest met Elisabeth, dochter van mr. Jan Willem Lemmens van Tuldell en van Maryken Bartholomeus van Tuldell
f. Maria Goossens, gehuwd met Cornelis van Noulandt uit Alphen, sekretaris van Bostel

5. Bartholomeus van den Nieuwenhuysen van Weelde S.J. In zijn voor het eerst in 1610 gepubliceerde "*Antiquitates illustrissimi ducatus Brabantiae*" schreef Gramaye in het aan Poppel gewijde lemma: "*Habet memoriam Godescalci & Bartholomaei Nievenhusiorum, illius apud Diestensis Praepositi, hujus Bruntruti Rectoris, Societatis virorum doctissimorum, ob relicta studiosis subsidia*". Te Pruntrut ofwel Porrentruy in Zwitserland had de Bazelse bisschop Von Blarer, toen zijn stad tot de reformatie overging, in 1591 een jezuïetencollege gesticht en voor de jezuïeten een kerk gebouwd. "*Barthélemy Weldensis*" was van 1596 tot 1605 rector van dit college. Daarna werkte hij te Freiburg in de zielzorg (1608-1613) en als vicerector van het jezuïetencollege (1615-1625). Hij ging met emeritaat in het college te Ebersberg, waar hij op 9 november 1627 overleed.

6. Heer Godtschalck van den Nieuwenhuysen, religicus van Tongerlo, over wic het necrologium van de abdij vermeldt: "*Godeschalcus Nieuwenhuijsen, vulgo de Nova Domo de Weelde, cellarius, pastor in Waelwijck 1593, 9 Junii. Romam tetendit, plurimum laborans pro*

separatione obtinenda annatiae ab episcopatu Buscoducensi; inde factus praepositus S. Sulpitii in Diest 1599, 21 Maii, ubi bis militum seditiones compescuit, ob quorum rebellionem saepius pedes Bruxellus ivit; obiit contagio apud suos contracto, 2 Octobris 1607." Godtschalck studeerde te Parijs. Te Tongerlo was hij cellarius, dat is beheerder van de kloostergoederen voor zover die niet aan de abt toekwamen. Voorts was hij namens de abdij sterfman van de grondheerlijkheid Ravels, dus nominaal leenheer van dat dorp. Grote verdiensten bewees hij de abdij in de kommandekwestie. Involge de nieuwe kerkelijke indeling van de Nederlanden van 1559 werd Tongerlo in 1569 als kommande bij het bisdom Den Bosch gevoegd; met haar jaarlijkse inkomsten van f 30.000 moest de abdij voorzien in de bezoldiging van de bisschop, die dan tevens de waardigheid van abt zou bekleden. Aanvankelijk onderwierpen de kloosterlingen zich aan deze inkorporatie, zij het niet lijdelijk. Echter, zich beroepend op de Pacificatie van Gent (1576), die alle oude privileges eerbiedigde, staakten zij onder leiding van de oude abt Jacobus Veltackers alle betalingen aan Den Bosch. Na langdurige onderhandelingen met Rome, onder meer gevoerd door Jacobus en Peter Veltackers, Gregoris en Cornelis Wyfliet en Godtschalck van den Nieuwenhuysen, werd Tongerlo in 1590 gescheiden van Den Bosch, zij het tegen de prijs van een jaargeld van f 8000 aan het bisdom; bij die gelegenheid gingen onder anderen de tienden van Diessen over van Tongerlo naar de bisschop. Op 9 juni 1593 werd Godeschalcus benoemd tot pastoor van Waalwijk. Deze parochie stond ter begeving van de abt van Tongerlo, evenals de proosdij van Diest. Proost van de Sint Sulpitius aldaar werd Godtschalck op 21 mei 1599. Daar maakte hij een aantal moeilijke jaren door. Op 12 maart 1600 werden 2000 of 3000 muitende ruiters te Diest gelegerd, die daar een jaar lang bleven. Ook in 1604, 1606 en 1607 had het stadje te kampen met ontevreden soldaten. Van den Nieuwenhuysen heeft verschillende malen de gedorven soldij aangezuiverd om zo de gemoederen te bedaren. Tevens gold de Sint Sulpitiuskerk als uitvalspunt voor de zich verdedigende burgerij. Op 2 oktober 1607, om acht uur in de namiddag, bezweek Godtschalck van den Nieuwenhuysen aan de te Diest heersende pest.

Stadsplan Turnhout (17e eeuw) met het "Huys metten Toren"

Zes weken tevoren behaalde hij de tweede plaats bij de verkiezing van een coadjutor (hulpabt en troonopvolger) van Tongerlo.

III.B. Mr. Dominicus van den Nyeuwenhuysen, schildknaap, werd na te Leuven rechten te hebben gestudeerd, sekretaris van Weelde. Bovendien was hij meier van Ravels. Hij bewoonde *"een grooten, steenen huijsinge met een brauhuys, backhuys, logie metter poorte, coeyenhuys, schaepscoetj ende schuere met den bleyckhooven, wouwers ende dries daeraen gelegen tot Welde ontrent de kercken"*. Bovendien bezat hij te Weelde onder andere de hoeve *"Oijenhoff"*, alsook *"seecker erffnisse mette binnen ende buyten waeteren, den bogaert met het hoff ende neerhoff, etc. genaempt het Hoff ofte Borch"*. In eerste echt trouwde Dominicus met jonkvrouw Lucia Gevarts uit Turnhout, dochter van de koopman Hubrecht Gevaerts alias Brusseler (raadsheer van Maria van Hongarije als vrouwe van Turnhout) en van jonkvrouw Margreta de Cock van Opijnen. Hij hertrouwde met joffer Mary van Gameren, dochter van Arnt van Gameren Janss, verver in *"de Groote Ketel"* in de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch, en van Geertruyt dochter Hermans Collarts des verwers; zij was de weduwe van de Bosschenaar Jan Andries Lambrechts van Herpen. Met haar vestigde

Dominicus zich te 's-Hertogenbosch, waar hij in 1573/74 poorter werd. Dominicus is daar op 10 november 1581 overleden en werd begraven in het sakramentskoor van de in 1641 afgebroken Dominikanerkerk. Zijn nalatenschap, waarin goederen te Weelde (daar ook veel eiken en een hoeveelheid abelen), Poppel, Turnhout (onder meer het *"Huys metten Toren"*), Oisterwijk, Ravels, Oud-Turnhout, Udenhout en Rosmalen werd in 1588 gedeeld onder zijn drie kinderen, die uit het eerste huwelijk waren geboren:

1. Yda van den Nuwenhuysen trouwde te 's-Hertogenbosch op 6 februari 1570 met jonker Pauwels van den Leemputte, zoon van de Bossche schepen Henrick van den Leemputte, die *"lange jaeren is geweest capiteyn van een compagnie borgers deser stad"*, en van Hadewych Jan Gecx. Hij was op 19 mei 1544 te 's-Hertogenbosch gedoopt. Tussen Atrecht en Utrecht was het roerig in Den Bosch. In september 1577 was de stad toegetroten tot de Unie van Brussel, de partij van Oranje. De verdediging werd terstond versterkt, de burgervendels werden gemobiliseerd, een dienstplicht voor mannen van 20 tot 60 jaar werd ingesteld. De uitgeweken calvinisten keerden terug. In het jaar 1578 maakten de calvinisten zich sterk, ze predikten openlijk in juli, in september

kraakten ze een kerk. Ten slotte kregen ze bij verzet van de wet de meerderheid in het schepencollege. In januari 1579 ontsloeg de goeverneur van de stad de kapitein van de tien burgervendels, over het algemeen katholieken, en benoemde hij in hun plaats aanhangers van de calvinistische partij. Een van de nieuwkomers was Pauwels van den Leemputte. Hij was geen al te radikale partijgenoot (hij was trouwens katholiek) en viel al spoedig uit de gratie. Dirck Aerts, de calvinistische president van Den Bosch, schreef op 17 januari 1579: *"maer die capitainen die mijn heere de gouverneur beroepen hebben en moeten toch nyet toegelaeten worden, oick insonderlyck dijen Leemput, die eertijts ten huysse van Gielis Kievits heeft dorren seggen, in presentie suus Gielis, Andries van Lements, Lambert Vennen, mr. Hanrick vande Plancken, dat hij soude de paepen voerstaen, ofte sij recht ofte onrecht hadden, want sij houden mij den mont oepen. Dese ende diergelycken en behoiren in allen gevalle gheen capitainen te weesen"*. Hoe de papen Pauwels' mond openhielden, weet ik niet, misschien heeft het met zijn kostwinning te maken. Een indicatie dat hij grootgrondbezitter of koopman (in granen) was, geeft de volgende post uit de stadsrekening van 1579: *"Alnoch, den 16en November, geleverd ten selven tyde twee mudden broots, welcken rog gehaelt is tot Pauwels vande Leemput, dair aff betaelt is nyet"*. Ter gelegenheid van de anobilisering van de familie Van den Leemputte werd overigens van Pauwels' broer Hubrecht verklaard, *"dat denselven binnen synen leven gewoin is gewest daegelycx te draegen het rappier ende hem gehouden op sijnen eygen middele sonder eenige mechanicke exercitie, negotiatie, ambacht oft vile professie gedaen te hebben, gelyck oyck nyemant van syne seven broeders"*. Op 31 januari 1620 registreerde de heraldische kamer te Brussel *"in het wapen Register van Brabant, onder het Quartier van S'Hertogenbossche, de naemen ende wapenen vanden Edele Geslachte oft Familie van die Vanden Leemputte, ende naementlyck van*

Joncker Dominicus Vanden Leemputte soone wylen Joncker Pauwels Vanden Leemputte in synen leven chieft der selver familie was, ende daer moeder af was Jouffrou Ida Vanden Nieuwenhuysse, welcke voorschreven wapene is eenen blauwen schilt daer inne twee gouden sterren neffens den anderen, elck sterre met ses pointen, met eenen open helm, daer op eene goude Croone met drye fleurons, daer uyt is steckende het hoofd metten hals van eenen Griffioen van gout, metten beck geslooten, de feuillagie blauwe van binnen ende buyten goud". Pauwels van den Leemputte overleed te 's-Hertogenbosch op 10 november 1585 en zijn weduwe hertrouwde daar op 22 februari 1588 met jonkheer Godefroy d'Absolons of Absalons, schildknaap, raadsheer van Leuven, ontvanger van de tol te Engelen, zwanebroeder van de Illustre Onze-Lieve-Vrouwebroederschap te 's-Hertogenbosch. Hij overleed daar op 15 april 1626. Zijn ouders waren Jaspar Absolons en Philipota van Hermeys. Yda mr. Dominicus van den Nieuwenhuysen is op 19 september 1625 te 's-Hertogenbosch overleden. Zij had vier kinderen, die in 1627 haar erfgoederen te Weelde voor f 7016 verkochten:

- a. Jonker mr. Dominicus van den Leemputte, tienman van Breda, rentmeester van de domeinen van stad en land van Heusden, ontvanger van de konvoien en licenten van Breda te Ginneken en van Den Bosch te Vught. Op 9 september 1634 trouwde hij te 's-Hertogenbosch met Josyn van den Velde, dochter van de Bossche stadsgriffier Gijsbert van den Velde en van Mechtelt Ketelaer. Hij had nageslacht bij Maria van den Kerckhoff.
- b. Lucia van den Leemputte, gehuwd met Aert van Daele
- c. Jonker Hendrik van den Leemputte, gereformeerd cornet, raadsheer van ontvanger-generaal van de koning te Kamerijk, eerst gehuwd met Isabella van den Berghe en daarna met Catharina de Losecart (wordt vervolgd)

Tijdschrift 'De Drie Goddelijke Deugden'
Afgiftekantoor: 2380 Ravels
Redactie, samenstelling en lay-out:
Marc Vermeeren,
De Meerkens 10, 2382 Poppel

Verschijnt 3-maandelijks
Verantwoordelijke uitgever:
Laurent Woestenburg,
Beatrijs v. Nazarethln. 2, 2382 Poppel

